
לא יסור שבט מיהודה
J. D. Eisenstein

בלשונות הרמב"ם. אבל אינם בקיאים כ"כ בפוסקים ובעלי
תשובה ואין להם זכירה. עד שאני בעוניי שאין לי זכירה
היו מחשיבים אותי לזכרן גדול. והגבירים מחשיבים התורה
וכל חשקם לזכות לבנים ת"ח והם בעלי צדקות מאד
ומכבדי התורה ולומדיה מאד מאד :

בחג הסוכות כל החג הייתי הולך לבית הכנסת ועושה
הכנועים ע"פ כוונות האר"י ז"ל ומשים בתיבה
כייר קטן של שמות ולא היו מרגישים. ובתחלת ביאתי באו
כת המקובלים לבקרני ואמרתי להם שאיני בקי בקבלה .
ובלשון הזה אמרתי להם אין כאן קבלות :

ושם בעיר תוכם הגם שהיו שם חכמים עלומים וחריפים
ואנכי רש ונקלה מצאתי חן הרבה בעיניהם והיו
מחזיקים אותי לגברא רבא. וזה מחסד עליון כי בער אנכי
מאיש. והיה לי אהבה רבה עם החר"י זרקא נר"ו ועם
קצת תלמידיו. ובת הגביר הבעש"ב יום אחד הייתי לומד
ובאה והניחה כייר לפני ואמרה לי דברים כשפחה לגבירתה
ואני לא ידעתי מה בתוכו רק בלכיעות דברתי לה קצת
ותכף הלכה. ומצאתי בכייר עשרה ויניציאנו"ש ובעלה היה
אהובי מאד ותמיד לא זז מחבבני. ואיני זוכר אי מאה
מחסדיהם והטובות שעשו עמי. הנה שכרם אורך ימים ושנות
חיים עושר וכבוד :

יום כ"ג אדר סדר תשא יום ש"ק בא לי פליגי כתבים
מליוורנו

מליוורנו חתומות. ואחר הבדלה הלכתי לחדרי ופתחתים וראיתי שבעונותי הרבים כאמרה פקיד"ה באשה אשת נעורים החסידה בעלת שכל אשה יראת ה' בעלת צדקות הצנועה מחמד עיני כות ביתי מ' רחל כ"ע ועולם חשך בעדי. אבל הכף בא לדעתי שאם אגיד הדבר בע"כ יתנו לי אשה ואין מידם מציל. להיות שהם היו אדוקים מאד מאד בי אשר לא ישוער ואין טענות מועילות עמהם. ואמם על פי המלך היו מכריחים אותי. וברוך שם כבודו אשר הפליא חסדו לי ברגע של הצרה הגדולה הזאת שבא זה לדעתי. והכף לקחתי נר והלכתי לבהכ"נ ושם בכיתי כשעה אחת ויצאתי ורחצתי פני. ומצאתי בחדרי ר' משה ור' יהודה תרי גישי והבחור ר' משה בן מאיר. והייתי בצער עמהם עד חצות. וכשהלכו ישבתי על הקרקע לומר תקון חצות והללתי מנעלי ובתי שוקי ועשיתי כדין שמועה רחוקה שבעש"ר כפערה ד' סיון תקל"ג יום השני תנלב"ה והכל בלאט ובסתר. ונהגתי משמועה רעה זו וכל לילה כך הייתי עושה. וג' ימים נתתי צדקה וסמ"ל למנוחתה והייתי נר ומופד על אבידת מרגלית כזאת שכמעט היתה יחידה בדור לפי המשוער בדעתי מחכמה ומכבוד ושכל עלום וכורא וחן ויופי ולכיעות גדול אשר לא ישוער ונקיות עלום. באופן שהייתי סר וזעף וזה גרם לי שחלתי בחולי השחורה שלא הייתי יכול להשיח ולא השמנתי להגיד לשום אדם. והייתי ימים בצער זה. ואף

אחר

אחר שרכבתי על הספינה לא האמנתי להגיד לאברהם שמא
שנשבר הספינה ונחזור והוא יוציא הדברים עד שהגענו
לליוורנו שם סיפרתי לאברה'. ולא די לי לערי אלא שבשבוע
זו נפטר מחותנו של הגביר ורצה שאני אדרוש שבת למנוחתו
והדרוש הוא דבר קשה שם שדורשים ענין של פלפול וכולם
מקשים על הדרשן וצריך להשיב וכמה הלבנות יש הש״י :
ויום שבת קודם דרשתי כשעה וחצי ופלפלתי באחרונים
ועשיתי כמו ספק וראיות דבר שאינם בקיאים בו וערב להם
הרבה מאד. וכל גדולי הת״ח ורוב הגבירים באים מלאים
ויחי לכם. ברוך ה' אשר גמלני כל טוב ובפרט בהיותי בצער
גדול כאמור. וראיתי אצל הגביר ספר קבלת מעשיית מהרב
אליהו ספירא זלה״ה שנפטר בתוכם בתענית. והיה אומר
מנחה בטלית ותפילין והתפלל עמידה והאריך וקיים עושה
שלום ונפל ונח נפשיה. והיתה אשתו ובתו שם והגביר לקח
זה הספר והנה הספר בידו כמשלש חדשים :
ורבו כמו רבו העניינים שאירעו לי בתוכם ואשר המקום
ריחם עלי וישם בפי מענה לשון . מה אשיב לה'
כל תגמולוהי עלי כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. ולילה
א' הייתי לומד עם אחוזי החכם השלם חריף ומאשה כמה״ר
יוסף בשמוע הי״ו דיבור תוספות פשוט ואמרתי לו מה
נראה בעיניך דיבור זה. אמר לי זה פשוט ואין לדבר בו
אלי דיבור. אמינא ליה כתר לי זעיר ואחוך יש להעיר כו״כ
ואמרתי

מעגל טוב

ואמרתי לו די או ה׳ דרכים והוא פלא. ואני מכיר חסרוני ושפלותי בעיון ובכל חכמה באמת לא מענוה כי בער אנכי באמת. אבל הייתי מתחנן לפני ה׳ המרחם על כל שלכבוד א״י יחונני חכמה ורוחב לב. לפי שהיו אומרים שלא יש עוד ת״ח הגונים בא״י . שראו השלוחים ולפעמים הם ע״ה והעוזים הם ת״ח פשוטים. והוא ברחמיו ריחם עלי ונתן לי מענה לשון . וכבר לעיל כתבנו מנהגם הרע להקשות בדרושים ולפעמים הייתי מוכרח לדבר בקלרה :

שעדתי יום אחד אצל הקאייד שלמה כנף והיו שם הרבנים. וברוך ה׳ שנשאתי ונתתי עמהם הרבה בתורה ושיה לי פתחון פה להקשות ולתרץ מענין לענין. והעניינים שהיו אומרים הם הייתי טוען עליהם והכל בקלות גדול בעזר שדי. ומה אספר ורבו כמו רבו העניינים ופרטים בפרט וכלל. רק את זה אומר שלילה אחת אחר חצות כשהלכתי למטה והיה וילון פרוש כמשפטם ראיתי והנה אדם אחד נכנס אצלי ונשתוממתי ואמר לי אני משה בן הקאייד אומר לך אבי שיש בכאן קלה ליגורניזים שהם מכת פראנק מאזין אם מותר להורגם וזה בסוד הש״ב לי עתה. וכששמעתי עמדתי מרעיד אמרתי לו דיני נפשות אתה שואל ממני ואני שוכב על המטה. הרף ואגידה לך. תאמר לאביך שודאי אסור להורגן אף להוראת שעה כי לא ידענו שום

שום איסור בדבר . והם אומרים שאינו נגד תורת משה
וישראל וזה יהיה כמו קומידייא אחת. שודאי אני מודה
שאף לקומידייא אסור וכ"ש זה אבל מה ס"ד יש לרודפם עד
הריגה ח"ו. וידעתי כי אחר יציאתי מתוכם התעלל בהם
ומסרם למלכות וכמדומה שהוכו והפקידו ממון :

יום ג' פ' שמיני אחר תפלה הייתי מוכן ליסע ועשיתי
לויה והתחלתי לומר איזה חידוש והיה עיכוב כשתי
שעות וכל חצר הגביר מלא על כל גדותיו מגדולים ובינוניים
חכמים גבירים פרנסים קרוב לת' אנשים . ואני מעת
שהתחלתי לדבר ד"ת לא פסקתי מענין לענין פשטים
חידושים קושיות ותירוצים. וגם ביום ההוא בפרק הנסיעה
אמרתי פשטים ע"פ הסוד בהקדמות האר"י ז"ל לראות
שכיוונו לאמת במה שסברו שאני ידעתי מזה :

קדושים א' נסענו בכבוד גדול בארקו אחד מלא אנשים
ושם תוף וחליל וללוחיות שושנים והנשים
בחלונות ופייטנים בארקו הם מזמרים ומשוררים קול המולה
גדולה. והספינה איגגליזה ואני כמו שר אחד. והיה לנו
סער בים וברוך ה' נח מזעפו אחר איזה שעות. גם כנגדנו
באה ספינה מוסקוף והייתי מתפלל ועושה נדרים ונדבות
ותשב אחור. והגענו לפליס לאיספאנייא של ליוורנו הלכ"ע
כל"ח. ה' אמור הגענו לנמל ליוורנו :

בהר א' הגענו ללאזאריטו והזמינו לי בית טובה ואני
הייתי

מעגל טוב

הייתי בכבוד גדול ובאו לבקרני כל הגבירים והמפורסמים והביאו לי דורונות מסי' ליאון קאפ"י גיקולאט"י סי' פירירא פאן די איספאניא. הר"י אלגאזי פאן איספונג"אדו ובלאזאריטו התחלתי וסיימתי ס"ס הגדולים. והבאתי איזה ס' מליוורנו . וכמעט בכל יום מבקרים אותי ואני לבוש בגדים יפים שנתנו לי בתוכם. אך בעה"ר באה שמועה רעה מפטירת הר"י פולאקו זלה"ה דבק מאד אשר בידו הי"ל כמה ספרים ושטרותי ועניני ויהי הלע"ר לסגור לבי הכלב"ה חלי"ם: ב' נסא ליל שבועות בלאזאריטו הייתי ער כמנהג קורא ולומד ה"ל :
בליוורנו התמו קרוב למאתים פייסאס ויהי לנס הלכ"ט כל"ה. והמכיר ליוורנו וסררתס יבחין כי נס ופלא נעשה לי בזכות אבות ברוך האל המושיע: יום ד' ראש נסעתי מליוורנו ובאתי לפיסא :
יום ש"ק הבא הלכתי לטייל מעט להיותי בסחורה גדולה על השמועות רעות ויתר לרות. והעיר פיסא אוירה טוב ויפה ומימיה יפים מאוד עד שמנכרים באיספיסיירייאה במקומות אחרים לחולים. וישבתי שם מפני שברונאלייא היו גזירת האפיפיור חדש והיו נבוכים ומבוהלים מאד . ובא פולאקו אחד והפליא לדבר מהעתועי האשכנזים ויופי קבוליהם ע"ב יאמרו המושלים עלוזה עיסה וכו' :
בבואי בפ"ירנלי באו הממונים וא"ל אשר התנדבו הק"ק ואמרתי

ואמרתי להם שרלוני לקבץ מיחידים ואמרו שהועד אין
כותבים רשות ודברתי להם קשות ואמרתי שעכ"פ לריכים
לתת רשות. ובלילה באו הממונים ואמרו שהסכימו כל בני
הועד שאלך ליחידים וברוך ה' שילאנו לשלום ושם נמלא
הרב החסיד מוהר"ר יעקב חי לוי הי"ו שהיה אהובי מקדם
בויניליאה ועשה לי כבוד גדול. והלכתי ליחידים ועשו
איש אשר כברכתו. והלכתי למקום החיות וראיתי לביאה
ונמר ודוב. והלכתי וראיתי ג"ארדין הדוכוס מהולל ומשובח
גדול וחשוב. והלכתי לביבליאוטיקה וראיתי שם איזה
מסכתות גמרא כתובות על קלף שנת ד' אלפים התקל"ז
פסיקתא בראשית שמות כ"י ויש מספריהם בכל לשון ז'
חדרים כיד המלך :

שבט באו לליוורנו מוהריי"ט אלגאזי והר"י חזן והיה שם
בלבול בליוורנו ומוהריי"ט ודעמיה עשו והלליחו והיה
לי נחת רוח ממוהריי"ט ודעמיה לעורר אהבתנו ה"ל :

שנת תקל"ח ג' ניסן יום ה' במדבר הייתי סנדק לבן הי"
שלום לדיק וקראוהו יוסף חיים על שמי בס"ט :

תמוז א' ליל מולש"ק הייתי בלער ויו"א שלחתי אברהם
לליוורנו ע"פ גורל שבא לי פסוק לא תשא את שם
ה' אלהיך לשוא. ובא לי הכף פתרונו לא תלך שם אתה
אלא הכף שלח תשרתך ה"א לך שומר ומושיע אמן. ושלחתיו
לחביא כתיבותי לעובדם בס"ד :

מעגל טוב

בעיר סיניגאלייא הייתי אצל הח"ר משה פואה מ"ץ בק"ק ואחר תפלה בחלות נסעתי לאנקונא וסבלתי צער גדול עם הסוסים וסמוך לאנקונא איזה מילין נפל המשרת ואני והקאליסו עלינו והסוסים והיינו בסכנה וברוך ה' קמנו בריאים ובאנו לאנקונא בבית הגביר ס"" פנחס בכ"ר אברהם הכהן ס"ט :

שנת התקל"ו וירא א' מוש"ק באו לי כתבים מבני אברהם יצ"ו והי"ל צער מכמה דברים ולא יכולתי לישן עד ז' שעות. ובחלומי ראיתי להרב כמהר"ר משה מזרחי זלה"ה והיה מביא לי כתב שכתב לקושטא בכ"י ואני הייתי אומר לו דברי טעם לבלתי שלחו. ואחר כך הלכנו להתפלל עמו ונתעוררתי. והיה לי שמחה שכשאני רואה את הרב הנזכר סוא לי לישועה שעיר מזרח והכל שלום בעה"י :

שנת התקל"ו טבת. דברים רבים עשיתי באנקונא ונתעסקתי בהם בכבוד גדול. ומהם שכתבו תואר משכיל לר' יואל חמיץ על אפס של רוב הגבירים והוליכו כמעט על כרחם להסכים ונמנה ר' יואל לש"ץ בק"ק ספרדים נגד כמה וכמה ראשי הק"ק. ובחדש טבת גמרנו לעיין דיני הגבירים הנזכרים עפ"י התורה לדעתינו. אך ראינו דנפיק מיניה חורבה ושנאה רבה. לכן אזרנו חיל לפשר ביניהם ובאמת שהי"ל טורח עצום ונורא מה שאין הפה יכולה לספר לולי ה' שהיה לנו שחננו דעת וסבלנות והולאות עד שפשרנו ביניהם

ביניהם בענייני הקרקעות ונזקי שכנים והוצרכו כמה חדשים בעניינים אלו ברוך האל המושיע:

כתבו מירושלים שנחלקו החכמים ומוהריט"א וחר"י מיוחס ברחו והלכו לצפת ונתפרסם לגבירים. ובאמת כל רמז ורמז מאלו הענינים מכלות עינים ומדיבות נפש ומחלל את ה' וחכמי א"י. עד כי בעוה"ר חרפת אדם לוקח אשר בשם שליח יכונה. והכל מחוסר ההנהגה וכדי בזיון ה' יצילנו מבזיון ומכל בושה ויאיר עינינו ללכת בדרכי יושר תדיר ע"ד כ"ש אכי"ר:

יום ד' נצבים ש' תקל"ו יצאתי מפאדובה ובאתי לפוגינ"ה ומשם בגונדולא לויניציא ות"ל שלא קרב איזבירו שעושים משפטים לצלם הבגדים ויהי לנס:

כ"ח אלול האזינו יום א' הלכתי עם ידידנו החי השלם אברהם יונה בגונדולא לפיאסה שאן מארקו ונכנסתי לפלאס"ו וראיתי שם קצת חדרים ומאגיסטראדוס. ואמרו שיש ע"ב טריבונאלים והוא דבר מבהיל. ושם הרילוג"יו וב' עבדים שחורים מכים בו. ושם שני עמודים של שאן מארקו ואחר ענינים עצומים וחנויות מעוטרות מכסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות רבות ונוראות. ויש שם פונטי ועל גביו מכל צד י"ב חנויות בגשר עצמו. ובערב הלכנו לגארדי"ן יפה מאד ובו כמה חדרים ושולחנות וחביות עליהם הכל מעשבים:

תקל"ו

מעגל טוב

תקל"ז אחרי יו"ד ימי תשובה הייתי מתבודד ופרוש ת"ל . מוצאי כפור הלכתי עם ס' דניאל טולונטינו מראגוזה בגונדולה לריבה אלטה שקורין רייאלטו מקום הסוחרים ובאנקו די גיר"ו : יו"א של חה"מ סוכות הלכתי עם ס' מנחם אשכנזי מקושטא לארצינאל וסיבבנו בתוכו ג' שעות הלוך וראה דברי מלכות אין די באר. וזה הכלל כי כל הצריך לעשות מלחמה בים וביבשה שם מצוי כל מין כלי זיין לרוב . וכן כל הצריך לספינה לעשותה שלמה ולהנהיבה כליה וחבליה ועמודיה ווילאות מכסאות כלי משחית אש וגפרית שם מצוי . ושם תדיר ב' אלפים ות"ק אומנים ופועלים אוכלי פת בג המלך יום ולילה לא ישבותו איש איש ממלאכתו . וכמה ספינות וכל צרכם וכמה מיני קאנונים מוכנים ומזומנים. ויש ד' בתים מקני שריפה שונים נקיים וממורקים מבהיקים עם כמה לבושי שריון למיניהם . וחדרים מלאים עלים למיניהם לצרכי ספינות. וחרשי ברזל עושים קאנונים וכמה אוצרות מלאים מקני שריפה ומכל דבר. וכמה תנורים כאחת יבערו לכל עבודתם ושם בוסאנטוריו שרוכב בה הפרינסיפי דוזי לקדש הים בטבעת בכל שנה לומ' שעדיין בתולה ושום אדם לא לקח ויניציאה . והיא ספינה מוזהבת בכמה מאות ציורים וכיורים וחכמות ורמזים · ויש ספר אחד מודפס מגיד החכמות והרמזים אשר נקבצו בספינה קטנה זו. ויש שם

ספינות

ספינות גדולות מאד ונכנסנו באחת והקפנות. ויש שם מקום לכמה צורות מים ואוצרות ומקום לגארדיי״ן ונכנסין בה שמונה מאות שכירים בקרבה ושריהם. וכמה ספינות אחרות מוכנות ויש שם בריכות דגים. והכל תחת תקרה כדי שפעולת הפועלים בקיץ ובחורף יהיה ויש דרכים ומקיבות תחת האויר באופן שהוא עיר אחת בכל מה שצריך לאיש מלחמה בים וביבשה מוכן ומסודר בנקיות מצורר ומפורד דבר מחבירו. ולראות הדברים כוללים ונסים הלכנו ג׳ שעות בלי הפסק. וש״י מכחס הכז׳ כתן למי שהלך עמנו כמו כ״ו לערין :

בראשית ה׳ עם ש״י דניאל הכז״ל הלכתי לפלאסה סאן מארקו ועליכו לקאכפאניל עד מקום הקאכפאנאר.

וכל ויניצייא כולה כמות שהיא נראית משם והלכנו לסיק״א וראיתי טובעים דוקאדוס. וראיתי גם הביבליאוטיקא והיא קטנה מאד. אך יש שם חדר מלא צורות אנשים ונשים של שים ולורות עופות טורפי אדם ותינוק ולורות נשים בעלות מלחמה דברים מבהילים. ובפתח הליק״א לורות ענקים של שים להפליא. ובפלאסה לורת ד׳ סוסים ברונזו ואחד הרואה בעיניו יראה כאלו הם המדברים. ובסופה ב׳ עמודים אחד סאן מארקו שהוא א׳ מד׳ מוסדי און גליון והוא לורת ארי ויש לו כנפים ואומרים שהוא פרוטיעור ויניצייא. ועל העמוד האחר דמות יראת גינוצ״א בעת

שכלא

מעגל טוב

שכלה לגינוציזי"ם עשו דמות ירחשם נגד שחן מחרקו . והשחן מחרקו הפך פניו ממנו לומר לו שחינו מחזיבו לכלום והוח מושל בו :

יום ד' נח הלכתי לדפוס ברחגחדין שמחזיק ס"י גד בן שמוחל פוחה ורחיתי כמה חדרים ושם יולקים חותיות מרוצע ורש"י למיניהם וכמה פועלים . והשר ברחגחדין לוקח מחתים דוקחטי לשנה וג' מחות בעד שכירות הבתים. ויש לס"י גד הנז' הולחה בכל שבוע ק"ת דוקחטי לשכירות ופועלים :

יום ה' נח הלכתי עם ס"י דניחל הנז' דרך יבשה לפלחסה ורחיתי חולות שוקים ורחובות מלחות חנויות בשעה וחלי מסודרות מכל מין סחורה ומרגליות וכלי כסף וזהב וחרשי ברזל ומוכרי פירות וכל דבר מסודר ביפוב . וחמרו שזהו ח' ממחה משוקי ויניליחה והכל בסדר נכון . וכל חומניות וכל משח ומתן שבעולם שם נמלח והכל מתוקן ביפוב ושלוה וסדר :

היה ריב לס"י דניחל הנז' עם גרשון ביילכקיני מפירחרה על קניית למר שס"י גרשון הקונה ה"ל טענות . וכתבתי שתי שורות לס"י שלמה פחזיני ולבנו ה"ר מרדכי יל"ו והכף שלחו לו המעות בשלימות :

ד' חיי שרה הלכתי בגונדולה לקוחרים גדולים מגוים להוליך כתבי ריקומינדחסיון שהיו לי ועשו לי כבוד גדול :

כשליו

כסליו תולדות ד׳ בלילה בא חריי"ב שהיה נוסע קודס
תפלה. ולאחר שהיה בידו ברכי יוסף י"ד כמה
ימים והחזירו בעת הנסיעה ממש הקשה עמ"ש בי"ד סימן
י"ג ואני השבתי קלת. אך נלטערתי שאמר הדב׳ עד פרק
נסיעתו. ובבקר בתפלה בא לדעתי שלא היה מקשה כלום
והייתי מלטער דודאי כבר נסע ומה אעשה. ואחר תפלה
מלאתיו הולך ונוסע וליויתיו ואמרתי לו דקושייתו לק"מ
ונשע. ובקונטרים אחרון רמזתיה:
כסליו ח"י כתבתי לוירוכה להפרנסים ז"ל וכתבתי לאיש
ידוע והשיב דברים מחוסרי תבלין וגם לאבו פנין
לאקל בי ואשב עם קונה"ו יום ש"ק כ"ד שבע כפטר
פתאום והשרים גזרו שיפתחו את. ראשו רח"ל:
יום ב׳ וילא בלילה הלכתי לועק"י והגדתי לרת חברון
ואמרתי שהם לקחו הקדשות שהקדישו לחברון
מהליק"ה לחובותיהם. וכאשר הם נתרווחו בהקדש עתה
שחברון בסכנה חובה עליהם לחון בטובת הנאה זו. ועתה
אם היו בליק"ה נמכור פירות כמה שנים למחלית שכר.
אמרו לי לא מלאת ידיך ורגלך לא בליק"ה כי אם בועק"י
ואיכם מאמינים להם והשיבו שיעיינו בדבר. ודברתי על
שמוכרים בגיטו ערלים סתם יינם וקונים מהם לקידוש
וד׳ כוסות ומלבד שהוא ברכה לבטלה הוא חילול ה׳. שאם
יהטא איש בלנעא עונו ישא. אבל בפומבי גדול ברחוב יהודים
הוא

מעגל טוב

הוא חילול דת ואני את נפשי הצלתי והשיבו שיראו לתקן :
יום ו' ויהי הייתי סנדק להילד אברהם בן קלונימוס יוסף
חי בן הגביר אברהם פראנק״ו אלמידא בכבוד גדול ת״ל:
יום ש״ק סעדתי אצל הגבירים אלמידא שעשו הסעודה
של הברית בשבת :

שמית ז' התפללתי בק״ק ליואנטיני לכבוד אבי הבן
הגביר יעקב חיים ביצאנט״י בן יהודה . ולליל
ש״ק הייתי בוילא וביום הסעודה עם הרב קאלימאני ושמואל
הגביר הגדול ה״ יצחק בן מנחם טריוים. והתחלת הסעודה
שתי שעות קודם הלילה וסיומה בשתי שעות בלילה. ובויגיליא
הייתי בביתי ולא הלכתי לשום גביר עד שבאו אלי. זולת
איזה מהועק״י והגביר המרומם דניאל בן יעקב בונפי״ל
והגביר יצחק טריוים הנזכר . ולא אכלתי כי אם בח״ה יום
א' אצל ה״ דוד עוזיאל שאשתו אחות ה״ גודיק״א וה״
דוד ויצחק מאנקונא. ויו״א של חוה״מ אצל ה״ אלמידא
הנז' ושתי סעודות ברית הנז'. אך לילות ש״ק מאשון
הייתי הולך אצל הגביר אהובינו ה״ חיים הלוי ה״י מבוזנא
והפליא חסדיו לי מאד בגופו וממונו . והח״הש כמהר״א
יונה ה״ו כל יום אחר תפלה היה בא אצלי כשתי שעות
וקורים בדברי יוסף . והגביר הח״ר אברהם בכה״ר מנחם
קוריאל יצ״ו עשה לי כבוד ולא זז מאצלי. גם הגביר
גד בכה״ד שמואל פואה יצ״ו המדפיס היה אהובי הרבה.
והסופר

והסופר ס׳ מויאה הזקן היה אחוזי. ותיל התנהגתי בכבוד גדול בכל העניינים הודו לה׳ כי טוב כל״ה . גם הגביר וידאל אכגי״ל הטה אלי חסד וכן ג׳ הגבירים הגדולים ס״ טריוים וס״ בונפי״ל וס״ ביגאכע״י הפליאו חסדם בכבוד ואהבה ישלם ה׳ פעלם אכי״ר :

וארא ב׳ כסעתי מויכיליא ומהבית עד הים ליווני האחוב ס״ חיים לוי וס״ מנחם ויוואכטי והר״א יונה וס״ וידאל אכגי״ל הי״ו ואחרים ובדרך הפיריול קודם גראדיסקא ים יסוד קטן כמו ירושלים :

י״א אדר בעת מנחה הגענו למודינא . יום ש״ק באו הרבנים והגבירים לבקר וקעד עם הרב ישמעאל הכהן עמכו . וראיתי במודינא פסקי הרב המאירי משה קובלים וס׳ הכוונות סדר הכס״א וסידור שלו והגהות על ש״ע פסח וטרפיות וככראה שהם להר״י ואלי וספר קבלה מעשית מופלא מהרב הגדול מוהר״ר אפרים בן אליהו מאוסטרא זלה״ה שהיה רב שם ופעל פעולות גדולות . וראיתי כמה ספרים של קבלה בסידורים ישנים וסידור גדול כ״י מהרב ב״ך זלה״ה מריג״ו בתפלות ליחודים בתרגום . גם ספר מופלא מקבלה מעשית מהרב המפולפל מוהר״ר משה ליפסין מאיכנעטין וקלת כתיבותיו שגם הוא הרבי׳ תורה שם במודינא :

יום ד׳ מס׳ שתיני הלכתי עם הגביר ס״ חיים בעה״ב וסיכיור

מעגל טוב

ושיכיור עזריה בר אברהם כתנאל שאנגויכיטי לביבליאוטיקא והוא שני חדרים יפים בעמודי שיש ולורות ויופי · וכן הספרים מכורכים היטב ושם שמה עשר קונטרסים מספר אור יקר להר״מ קורדוזירו זל״ל על הזוה׳ ותיקונים ואדרות וספרא דלניעותא וס׳ יצירה. וכתבו בלפת ה״ו ס׳ השמ״ב להרמ״ע זל״ל. ואחו שכי׳ הרב יש״ר במלרף לחכמה שהרמ״ע שלח אלף סיקיכי לאלמכת הרב הגמ״ק ז״ל להעתיק ספריו. וראיתי פלאיו וגאביכיטו של הדוכוס בכין יפה ומהודר עם לורות וחדרי משכיות בהוד ויקר. וראיתי הגארדיכ״ו יפה ומתוקן. ורחוב ככיסת הפלטין ועלייתו הוא כחמד למראה. וכן ס״י אברהם כתנאל העתיק לי כמה קונטריסים מכתבי הרמ״ז ז״ל. גם ראיתי שם כמה ספרים מהרב מעבר יבק מכ״י מהם פי׳ התקונים ושמן משחת קדש ושביל פורח. וכל משפחת שאנגויכיטי הם יראי אלהים ומשכילים ורובם הפליאו חסדם עמדי וכן שאר הגבירים ישלם ה׳ פעלם :

יום ו׳ לסדר תזריע נסעתי לריגייו״ו ושם ראיתי אולר הכבוד מאירה עיכים כ״י גמרא על ק׳ף דפוס שונסינו ברכות עם מרדכי במקום הרא״ש בלי דפים אך הוא כמו תשעים דפים וכדפסה ש׳ גמר״א. וטור קדמון דפוס שנת רל״ה וחומש עם תרגום ורש״י על קלף יפה כדפס בליסבונה שנת ש״ן :

בקרתי להרב ישמעאל וקרא לי פסק בשערה מבוקעת ודחיתי

ודאיתי פלפולו . והביא פאוון אצלי וכנפיו ארוכים יותר מג' אמות לבע רקמאים וכתר בראשו מדי כולות זקיפות והכולות גבוהות מעשה רוקם ישתבח שמו :

בקרתי עוד להרב ישמעאל ודאיתי פסקו על האיכקולאלייוכי. ואני כתבתי תשובה על פסק אחד שלו ה' דפין בביטול שידוכין :

בעיר מנטובה יום א' מס' בהר סיני ש' התקל"ז טבלתי במקוה והלכתי בקארוס"ה לבית החיים על מצבות הרמ"ע והרמ"ז ז"ל והתפללתי שם וחזרתי וטבלתי בס"ד . וכשהייתי בקאזין חוץ לגיטו וכתבו לי כתב מבני ח"ר ישעיה יצ"ו שרוצה לבוא . ובהיותי חולה וגם כי גברה השחורה עלי כמעט עולם חש"ך :

א' בחקותי ליל מוש"ק ראיתי שם ליור המשכן כולו ובגדי אהרן דבר יפה והייתי חולה בל"ג לעומר בשחורה וכאב הראש חזק מאד . ואמרו לי הרופאים שצריך אני להקיז והקזתי ומעט בשר שאכלתי הזיק לי וישנתי וקמתי בכאב הראש :

כ"ה תמוז תקל"ז אחר תפלה באנו בקארוס"ה לאביכיון עם ר' מרדכי כרמי ורבי משה בן יוסף רד"ש . והיינו בכל הדרך כמעט מדברים ד"ת ודינים . ואחר שהגענו למשלה וחזרה הקארוסה כתקלו הסוסים ונשברה הקארוסה וברוך ה' שלא אירע זה כשהיינו בדרך :

כ"ו תמוז תקל"ז בעיר אביניון אחת מערי צרפת היום
הזה היה יום קשה אחר תפלה עם הבעה"ב פי'
יצחק שלא רצה לתת מהקופה ואמר שלא יש והחייבים לו
והיכא היתי ליקח בתורת מוקדם. ובאמת הכ"ז הצער
והטירוף וחרפה השליחות הנעשה בהדיוטות במקום שהשליח
היה כמלך. זה היה סיבת ח"ר באגא"ו אשר הפליא להכביד
ואחר שהיה מוציא מה שהיה בקופה מי"ג שנה לא השבע
עין והיה לוקח בתורת מוקדם סך גדול. באופן שבעשרה
שנים לא נתמלא פגימתו. ואח"ז היה מכביד על היחידים
דבר שלא ישוער ואח"ז היה מכביד על תשימות הישיבה
אנשים לבד ונשים לבד ובחורים לבד ושוהה כמה זמן לכל
עיר הולך וקובע מבית לבית עד שבא השליחות למדה זו
שנראה בעיניהם כעול כבד ומביכים עצמם לאחרים. ובאמת
שסבלתי צער הרבה בכמה ק"ק. ופ"ה שהיו אוהבים כולם
משליחות ראשון ואני הצעיר שיש לי שם עכ"ז לא הי"ל הכבוד
שהיה לי בתחלה בכמה דברים. ושלחתי לקרוא כלם לועד
ובא אליהו ראויל וא"ל שדעת כולם ליתן ד' לוידו"ר ונערתי
בו ואמרתי לו אתה הוא כללות אביניון או אתה יש לך הרשאה
ממני ושאר דברי תוכחות. ושלחתי שיבואו כולם ובאו וא"ל
לתת ז' לוי"דור ולא נתרציתי וקמתי והלכתי לבית אחר והם
קמו והלכו ונצטערתי מאד. ועיני לשמיא נטלית יחיכני
הצ"ד ומדות עוזות והנהגה עוזה כי צר לי מאד. ואני

בחסדו

בחסדו בטחתי יעזרני ע"ד כבוד שמו ויצליחני לעבודתו יתברך. ובהעלות המנחה הלכתי לבהכ"נ שר ועוף ובדמע לב התפללתי לה' יצילני ממחלוקת. ובלאתי עקמתי הדרך שלא לעבור לפני הגבירים . ואח"כ בא ר' אליהו וא"ל כי בחלות היום אשתו של אליה רואיל שהוא היה הגדול שבמעכבים עלתה למטה בקדחת ופחד ורגז . והוא עלמו הלך לכל אחד ואחד לפייסם שיתרלו ליתן כמו ששאלתי מהם וכתרלו ושלחו לו שכבר מקיימים את דברי ואם אתן רשות שיבואו . ואמרתי לו הרשות נתונה ובאו והסברתי להם פנים והכל שלום :

יום אחד בא גלח אחד להגיד שגוי א' מת והשעה שכפגר קוכפים"ו שגנב ליהודי אחד שמו אברהם גראדין ב' אלף ליטרין וש"חזירום לו. ויען היהודי הנז' ואמר שיחלקום לעניים וגדל שמו : בכפר אחד ישבתי יום ש"ק מש' וישלח ובאו מכין והתפללתי אני לש"ץ וקריתי הפרשה בחומש ובסוף התפלה דרשתי להם דרוש מוסר הלי"ח :

י"ד שבט ש' התקל"ז נסעתי בקארוסה עם בן ר' ישעיה סיניגאליה ואחר חצי מיל לקחתי ש"י יעקב קוזין בקאליסו ובאנו בפוסטא לטריאיסטי והייתי הלילה בביתו : ט"ז שבט הבקר אור שלחו הפרנסים כשא יד לאוליכני לבהכ"נ ואחר תפלה בא עמי הרב כמה"ר משעוד לבית הרב מוהר"ר פורטיגיני"י כר"ו שקבלני בביתו וישב עם

עד חצות וכן הגביר ראש הקהל סי' מארקו לוי עם נכדיו סי' דוד לוי וסי' יעקב קוזין : בלילה הלכתי לבקר סי' מארקו לוי והוא חריף גדול ואני השבתיו כחורפותיו :

ט"ז שבט ליל ש"ק באו הפרנסים סי' מארקו סי' לאפדון סי' טריויש וסי' דוד הכ"ץ היה שם כל הסעודה לכבודי. וביום ש"ק עשו לי כבוד בבהכ"נ ובסעודה באו סי' יעקב וסי' דוד הי"ו :

ח"י שבט א' יתרו הלכתי עם סי' דוד הכ"ץ בקארוסה לבקר לסי' יהויקים ארסיל וסי' יעקב הכ"ץ וסי' לאפדון :

כ"א שבט הלכתי עם הגבירים הנ"ל לי"ב גבירי הועד וכולם הפליאו לעשות יותר מהנהוג. והראשון והגורם לכל ה' סי' מארקו ששלח כלי גדול מלא קאפ"י וגיקולאט"י ובתוכו ט' שיקיני ועי"ז הרבו לעשות. ובאמת נתכבדתי כבוד גדול ושאלתי לועד לומר שאין אני שואל כי אם הקופה ואיזה תוספת לחשבון הקופה ושיתנו רשות לגבות מיחידים והוטב בעיניהם הודו לה' כי טוב כל"ח :

סדר שלח יום ו' היו מגדולי העיר אצלי לתווך השלום ביניהם והייתי סר וזעף. ובבקר לא יכולתי לקום והיה לי קיא ושלשול והייתי מצטער כל היום. שבת קודם התפללתי ערבית בבית וסעדתי מעט, וביום ש"ק בצער גדול הלכתי לבהכ"נ ובדוחק גדול עד שעשיתי ב' סעודות והקיא והשלשול מתמידין, וביו"א ס' קרח הייתי מצטער כל היום בחולי

בחוליי, יום ד' נתן לי הרופא ריבארבארו ופסקה היליאי, ואכלתי בשר ולחם קלוי שרוי ביין כי ראיתי כי אזלת יד ואין בי כח ה"י עדכ"ם ברוך הגומל לח"ע הגב"ע: יום ה' הלכתי לבה"כ וברכתי הגומל הודו לה' כי טוב כל"ח:
שנת התקל"ח כ"ב כסליו הגעתי לפארין. וזאת העיר פארין מטרופולין של צרפת עיר גדולה ואמרו שיש ט"ו מילין בהקיפה, והשווקים והמבואות רחבות שעוברות ב' קארוסאש ברווח עם שיהיו אנשים מן הצדדים. ויש בה נהר שינא ומימיו מספקת. ויש גשר גדול וארוך קורין לו פונוף ר"ל פונטי נובו ולא תכלה רגל מן הגשר הנז' כל היום וכל הלילה, ושם רילוג"ו שאמאריטאנא שהמים מקיפה ויש בה קאדימייאש לרוב והיהודים בשלום ויש הרבה אשכנזים והרבה פורטוגיזים:
ביום כ"ו כסליו בא אלי לבקר ס"י פאבר"י גוי חכם מהקאדימייא די לה סינסייא והי' חוקר חקירות ובקבלת מעשית והייתי משיב לו, ויום השני הלכתי לקבל פני הגוי הנז' וישבתי שם ב' שעות והראה לי ספר בלשון צרפת שכתוב שם שמות המלאכים וחותמיהן ואותיותיהן ושאלות חלום בהשבעות הכל בלשון צרפת, והגוי הנז' הסביר לי פנים מאירות, והלכתי שם עם ס"י מרדכי ויכטוריא מדקדק ובקי בלשונות והוא טרח עמי הרבה ישלם ה' פעלו:
יום כ"ח כסליו א' ויגש בא ס"י אליהו פירפיניאן ואשתו

וכתתי

ונתתי לאשה שתבלע שמע ישראל סגולת הרמ"ע ז"ל
שהיו מתפחדים שתמיר ח"ו ודברתי להם לעשות שלום גמור:
וביום כ"ט ליל ב' מש' ויגם באו ש"י אברהם וידאל וש"י
משה פירפיגייאן ונתנו נדבה לחברון בכבוד, וחסדי ה'
לזכיר שים לי שם גדול ומחשיבים אותי מאד חלקים על
מה שאני יודע, וכבר אני אומר להם כי בער אנכי והם
סוברים שהוא ענוה, גם בין הגוים חכמי אדום ילא שמי
והם שואלים ליהודים עלי והוא דבר פלא, ומה שאני מדבר
אליהם סוברים שהם דברים יקרים מפנינים והן הן גבורותיו
מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, ומה מאד יקרו
חסדי בני אביניון כי בכל מקום שים אפי' א' מהם קבלתי
כבוד גדול ותועלה, והיו כאן שבעה שרי לרפת אשר
פגעתי בם והיו לאחורות מקום מושבותם די קהלות .
דמין , מונטפלייר, פיזינאס , כרבונא , בורדיאוס , פארין,
הן הם השיבו את רוחי וכבדוני כבוד גדול , ועשו לי
תועלה בגופם וממונם לא זזו מחבבני ולהגדילני דבר פלא,
ויברך דוד להם ולכל ביתם ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם
עושר וכבוד וחיים וזרע קדש וה' יצילם מכל רע וזכות
ארץ ישראל יגן עליהם ועל זרעם דשנים ורעננים יהיו
מרוב כל אכי"ר כש"ו :

ר"ח טבת התקל"א הלכתי למוסייו פאברי הגוי החכם
הנז"ל והראה לי ספ' בלשון לרפת קבלה אלהית .

וה"י

וסי׳ מתחיל בשם ע״ב שבו שכח מרע״ה המכות במצרים. וסי׳ מערבב הדברים במזלות, ואמרתי לו דע שזה ענף מקבלה מעשית וגם העשר מכות לא היו בשם זה וגם אין זה ענין למזלות, והגוי עשה לי כבוד גדול ונתן לנו גיקולאטע״י ופאן די אספאניא וסי׳ השלג יורד והוליכנו בקארוסה לביבליאוטיקא אבל להיות סוף שנתם לא נמצא שום אחד מהשומרים שם וחזרנו, והלכנו עם ר׳ מרדכי ויטוריה לבית אליהו פירפיניאן ודברתי לאשתו דברי כבושין באורך ובא בעלה ועשיתי שיתן לה מה שהם צריכים להולאה בידה שהסי׳ אדונית והשתדלתי בכל כחי לעשות שלום ביניהם :

יום השני הלכנו עם הגוי סי׳ פאבר״י לביבליאוטיקה של כ״י ואף שלא הי׳ יום נועד לכך הוא חשוב ולקח רשות ופתחו לנו, ויש בה כמה אלפים ונכ״י מכל חכמה, וראיתי מקרא על קלף שנכתבה באלף ס״א לחשבונם שנמצא יש היום שבע מאות וטו״ב שנים שנכתבה והיא נראית כחדשה, וכמה מאות ספרים שלנו כ״י ושם רד״ק מתהלים ויש נוסף על המודפס, וראינו בפסוק נשקו בר כמו עמוד גדול מתלי פליגו, וכמה ספרים מחכמת הטבע ופילוסופיאה ותכונה וערבונות וקבלה קדומה וספרי ר׳ יוסף בן כספי ובן רבי יצחק ישראל שחיבר יסוד עולם להרא״ש, וכמה ספרי קמ״ק וכיוצא מס׳ שכבר נדפסו ושם שבולי

הלקט

הלקט ח"א וס' ירא"ש כולו וים בו הס"ד מלות ואות' שם שהוא הלך במנין המלות כסדר רב יהודאי גאון בה"ג, רק שכלל כמה פעמים שתי מלות כאחת:

ליל ג' מש' ויחי ד' טבת בא מארקיש די טומי חכם בכבוד גדול לביתי וגוי אחר כבד ואבאטי איטאליאנו וישבו כשתי שעות ואני משיב על שאלותם. ובסוף המארקיש שאל שאברכהו וברכתי אותו ולגוי אחר והוא פלא, וביום בבקר שלח ס"י פאבר"י קארוסה יפה ללכת לווירסאליים והלכנו שם עם ס"י ויכטורה ושלח חרב לס"י דח"א ולבשתי לבוש טוב והלכתי לוירסאלייאש או רואי די וים וירסאליאר שיווא רוסו שסם ס"י ס"י פאבר"י בבית קרובתו וקבלנו בסבר פנים יפות ושתינו גיקולאט"י והלכנו לחצר המלכות וככנס הגוי ואכחנו אחריו, ובאנו לחדר יפה ומהודר בעמודים רבים מחופים זהב משני לדדין ועליהם פנסין גדולים, והגג מצוייר ומכוייר למראה והוא הגאליריאה ושם שומרים שרים, ועברנו חדרים רבים חדרי מלכות ונכנסנו לחדר ששם העלה, ולמעלה יש באלדאקין מחופה זהב מצוייר ומכוייר ביד המלך ששם יושב המלך על כסא מלכותו והשרים למטה בחדר, ועוד נכנסנו חדרים לפנים ועמדנו שם בראש החדר ואחר זמן מועט עברו שרים גדולים ובתוכם אחי המלך מוסייו קוכטי די פרובינצא אשר נק' בשם מוסייו לבד והאח הקטן מוסייו קוכטי די ארטואה

ועמדו

ועמדו סמוך לי כחמשה מינוטוס, ואח"כ עבר המלך עם
שרים גדולים וברכתי ברכת המלך, והוא הי' לבוש אדום
פשוט עם האורדין אזול שסם הארמ"א שלו, ותכף שעבר
המלך בא שר אחד ואמר למוסייו פאבר"י שהי' בלדי שהמלך
שואל מאיזה מקום אני איכבאשאדור, והשיב לו איכו
איכבשאדור רק הוא ממצרים ובא לראות משום קוריוזידאד
ואח"כ הלכנו וכל העומדים היו עושים כבוד, גם הדאמאש
שהיו עוברות קלתן היו עושות ריויריכסא כמנהגן, ובאנו
לבית קרובת מוסייו פאבר"י ועשו לי כבוד גדול ונתן לי
פינגא"ן וקערתו פורצולאנה שכתנה מאדאמה קונדי די
ארטואה מתנה לקרובת מוסייו פאבר"י, וכתוב בפינגא"ן
הארמא של המלך לואיס, גם נתן לי קאגא"ם לשום כייר
בתוכו כפי הזכרונות, והקאגא"ם של זכוכית ונראה כבגד,
ואמרה לי מה אוכל ואמרתי לה בצים קלויים ע"י משרתי,
ושמו השלחן וישבנו ואכלתי ממנו פת וב' בצים קלויים
וברכתי זימון ובהמ"ז והתפללתי מנחה ורכבנו בקארושה
והעולם מלא שלג, ואמר הגוי הנז' שיש שם חיות גדולות
רק שמפני השלג הם סגורים בחדר לפנים מחדר וא"א
לראותם, גם הגארדיי"ן הוא קיבוץ א' ועשרים מיל, ועתה
בחורף ושלג א"א לראות דבר ובאנו לבית לשלום, והגוי
רצה לפרוע הקארושה והוא פלא החן שנתן לי ה' בעיניו,
מהודא ומשבח אנא ע"כ חסדיו ית', וקרובת הגוי הנז'
ובתה

מעגל טוב

ובתה שאלו שאברך אותן וקרבתי מעט סמוך להן וברכתים ולא רציתי לשום ידי על ראשיהן והוא פלא תהלות לאל ית' אשר הגדיל שמי, ואני רק מכל קטנתי מכל החסדים כי גבר עלינו חסדו יתברך ויתעלה שמו לעד:

בליל ה' בא מרקיז די טומי עם מארקיזה די קרואה וישבה אצלי ושאלה שאתפלל בעדה ואח"כ אמרה שהיא מעיינת במקרא ושראתה מלאכים וחילוכים ומדברים לה וכששם מסט"א היא דוחה אותם, והתנדבה לחברון לואיז והזכירה לבעל השם מלונדרא, ואמרה שיהודי נתן לה ספר מקבלה ועוד אמרה כמה דברים והוא פלא, ואני הייתי משיב לה על פי מדותיה, ואח"כ אמרה לי שהיא שרית חשובה מאד ושאלה באביניון כמה יהודים מהחוקר והיא בת מרקיז ובעלה הי' מרקיז וכל אלו דברי הבאי של הגויה וכמה גרם המכונה בעל שם אשר בגאותו וזדונו גילה קבלה מעשי' והשבעות לכמה שרים ושרות להתהלל, וכמה שאלו לי עליו והשבתי להם. וביום הלכתי לביבליאוטיקי של כתיבת יד והעתקתי קצת מנימוקי רבינו ישעי' ז"ל על החומש. וסבבתי כולה ויש כמה חדרים מלאות כתיבות מכל הלשונות ומכל החכמות והדתות. ובתוך כתיבות הגינ"א יש ס' ארוך מעלים רחבים של לולב כתובות כתיב' ניכרת ומיושרת ויפה. ואמרו שיש כמו ז' אלף קונבלים של כתיבת יד ואותר. והביבליאוטיקה של דפוס עתה לא ראיתי

ראיתי. אבל זה כ"ב שנה שנשבתי כולה והוא פלאות כיד המלך, ואמרו שזו הביבליאטיקה של פארין היא המיוחדת והגדולה שבעולם :

יום א' מס' וארא נסענו לשלוס מפארין וליוונו עד חוץ לפארין בקארוסה עם קלת אהובים ה"י. וסמוך לנסיעה בא אחד מהמכס שילך לראות הבגדים, הוספתי לו המפתחות ונתתי בידו הפאססאפורטו ממלך לרפה, והוא הסי' הכותב והתחיל לקרות וכשהזכיר שמי הסיר הכובע וא"ל אתה נכבד אבל הילך אין צורך לראות הבגדים והלך ובלאחנו מהעי' כלנו על פתח המכס כשבעה גוים מבית המכס ועשו ריווירינסא והכובע בידם ועברתי לשלוס הודו לה' כ"ע כל"ח ברוך האל המושיע :

ביום ה' בשבת באנו לעיר ואלאסינא והיי לי כתב ממוסיו קינטי די מליבוס מארישאל בפארין לקומאנדאנטי של העי' ושלחתיו ושאלתי ראקומינדאסיון לקומאנדאנטי של ברוסאלאס ותיכף שלחה. וביום כלאחנו העי' היו שם אלים פאססאפורטו ללאת כי כן הדת שלא יניחו ללאת בלי פאספאפורטו מקומאנדאנטי. והראיתים כתב הקומאנדאנטי הנ"ל והניחונו ללאת. ואחר זה כתעללו אחרים ושיף פערונו לשלוס : בעיר פיינאנדרא ראינו עגלות קטנות ושי' או ו' כלבים מושכים אותה ;

צר לי על הרקבה דדיכרי כי אזלת בדרכים בלי הנאה ובלער, המקום ירחמנו ברחמיו הרבים ויאמר די לצרותינו ויריק לנו ברכה לעבודתו וליראתו כי"ר: ור' אזיק ואשתו זכרו ממני מזה כ"ב שנה כשהייתי שם. ותשב נפשי ופתחתי ברוך האל המושיע מצרות לצרות בדרך הזה הודו לה' כ"ט כל"ח :

יום ב' מס' בא הבקר אור הגענו לשלוס לאמשטרדם ונכנסנו באושפיזת גוים עד שיפתחו שערי העיר . ומצאתי את שאהבה נפשי ח"ר אברהם זאבי יצ"ו שליח לאשכנז. ואף שעלה על דעתי כי לא טוב היות שם החר"א הנז', מ"מ יען שהוא עניו וירא שמים ומכי' אותי התנהג עמי בכבוד גדול. וגם אני בריתי הית' אתו ויום ולילה הייתי ביחד, גם רציתי שיבקר עמי איזה בקורים באופן שהי' לי נחת רוח ותועלת ממנו על פי מדותיו הישרות כי חיו"ת הנה :

אור ג' הלכתי אצל הרב שלמה שלם וקבלני בכבוד גדול וקבר פנים יפות והייתי שם כג' שעות במילי דעלמא ואורייתא. ואח"ז באתי בשאיאה לבית. וביום התחילו הגבירים לבקר והיו מבקרין והולכין כל הפרנסים והגבירים ובעלי הישיבות באו כולם עד יום א' של שבוע הבאה שבאו רובם ככולם. גם פרנסי האשכנזים שלחו הנאמנים שלהם בשמם לשאול לשלום :

ספר

מעגל טוב

והיא

סדר הנסיעה

הנמצא מכתיבת יד קדשו של הרב הגאון
הכולל המקובל איש אלקים קדוש
מוה' חיים יוסף דוד אזולאי זלוקלה"ה זי"ע
ועכ"י אשר כתב כל סדר הנסיעה שלו בהיותו
סובב בשליחות מצוה מארץ הקדושה לארצות
אפריקא ואירופא, ודברים יקרים נשגבים
ימצא הקורא בתו:

דרוק זופניק קנאללער עט האמערשמיד

אין פרזעמישל 1885

הספר הקדוש הזה נדפס במדינת איטליא ואך מ
מהם באו למדינתינו וגם המה ביוקר גדול
נמכרים וגם ספו תמו ולא נמצא מהם מאומה ע"כ הדפ
אותו מחדש בפאר ויופי והגה מדויקת לזכות את הר

ואוסרים אנחנו על כל איש להדפיסו מחדש עד
שנים מהיום :

Druck Zupnik, Knoller & Hammerschmidt
in Przemyśl 1885

הקדמת אי"ש צעיר המעלהו ע"מ הדפוס בליוורנו

ספר אורחות חיים הנמלא מכתיבת י"הק של הרב הגדול גאון
עוזנו כמוהר"ר חיד"א זלוק"ל ביד זרע רב ה"ה הח"הש ר'
ה כ"ע בן לאותו צדיק הרב ר' ישעיה אזולאי זלה"ה בנו של
חיד"א זלוק"ל. אשר היה כותב אגב אורחים בהיותו סובב
יחותו. ש"דר מערי הקדש ת"ו עיר מולדתו. את כל הקורות
. דבר בע"תו קש"תו כנה"רת: בלשון הזהב והדר"ת. ושנו
תחתו. להיות לו לזכרון באשר ה' אתו. להודות לה' על כל
ות הודו לה' כי טוב. הכי קרא שמו מעגל טוב. ובהיותו רב
אי קדוש יאמר לו. כמהר"ר אברהם חי מוסאפייא זלוק"ל
"ת אנקונא יע"א. ראה כי"הק הנז"ל ביד נכדו הר"מ הנז' ז"ל
בשנו"תו את טעמו. נוף דבש אמרתו כל חיך שטועמו. לא
ב ידו מבלע. בעודו בכפו יבליע. והניף ידו ללקט באומרי"ם.
'טי בתר ליקוטי כאשר תעשינה הדבו"רים. וכאשר בא תשר"א
ל פ"ה עי"ת ליוורנו יע"א בחדש תמוז התרכ"ז להדפים ספרו
לה לדויד ע"ם תהלים בא נריק לבית מלוכי. ואשימה עיני.
יתי אותו ואת כוחו. שיתתן של ת"ח ישוננהו יבוננהו. אשקה
להעתיקו להשמיע קול תהלתו. ולהשתדל להעלותו ע"מ הדפוס
ות את בנ"י את יופיו הנהגתו וקדושתו. המלמד לאדם דעת
יו את הדרך אשר ילכו בה. ליראה את ה' ולאהבה. בלכתם
לאסוקי שמעת"תא. אליבא דהלכתא. ממנו יראו וכן יעשו
ירבו כמותו. יבואו ויגידו צדקתו:

כ"ד הצעיר מקי"ר
ע"ה ישעיה"ו ס"ט

הקדמת הרב ז"ל

לספר מעגל טוב

טוב להודות לה' ע"כ החסדים והטובות כל תגמולוהי ויהי עמדי באורחי רחיקי. ובכמה הרפתקי וסיכויי דחיקי. ובוקי סריקי. שאין המים מכוקה. זיווהי שנוהי :

וחסד ה' מעולם הכ"ה בלעד ויוצא למרחב אות אתוהי כמה רברבין ותמהוהי. זאת היתה ל דק קנה זה סרטט וכתב אחד מעשרה מפרשת העבו"ר על ועל לואי ברס עיקר סרסותי. באמת אמרו אין בעל הכנ מכי"ר ואת הכ"ס לתיכהו על חד מאה בדסעורהי. ופ אמלא תהלות לאל הטובה כהור עכני שגיאן מלוהי. כהי כאלי חסדי חסדים יהי שמו מבורך ומרומם על כל ברכי ברך על ברכותי. אמור יאמר העבד אנא זעירא זוטרי דאחוהי :

חיד"א ס"ט

בשנת תקכ"ד בבואי מצרים בא לידי ספר מופלא מכ"י מוהרח"ו זצ"ל בקבלת מעשית וחכמת הצירוף וענייכים אחרים מתמהאים. ולקחתי בתורת שאלה ספר זה וגם ספרים אחרים והלכתי והייתי מתבודד בספר הנז'. וכמעט שהתחלתי להבין קצת בדרך המגמה והיה לי התלהבות גדול. ובעוד שהייתי מעיין בו כהתכמכמתי וראיתי למוהרח"ו ז"ל והייתי שואל שאלה ממנו והשיב לי. וכתן לי כוס של יין לשתות והייתי שמח הרבה:

בסיון תקכ"ג הגביר ה"ר שמואל היה חולה הרבה ומרתע כולי גופאי והרביתי בתפלה ועשיתי לו פדיונות וממוכי נוסף על אשר עשו מממונו. וימים רבים של צער נצרתי בזה עד שריחם עלינו הקב"ה שלא דברו וירפאהו. וביני ביני אני מצטער לא ידעתי אנה אפנה אם אמרתי ללכת לליוורנו ירא אנכי משום סכנת שביה כי המוסקו"ף הכה ויקף ראש והים מלא מקורסאלי"ם וכמס לבי בקרבי ויהי למים עד ששמעתי שמלך תונס ליכא מוסקיף. והיתה ספינה הולכת לתונס ומשם לליוורנו וגמרתי בדעתי ליסע בה. ויום ג' מטות ומסעי נסעתי בספינה הנזכרת. אך רב החובל היה רשע גדול. גאה ושוטה ועשה בי משפטים גדולים וציוה שלא יתנו לי מים וכשאירצה איזה דבר אשאל לו. ועשיתי הקרובה לו עבא"קו חשוב וכמה ללוחיות שארו"פי ולא שוה לי. והוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. וכל

השבוע

מענגל טוב

הבבוע לא הייתי אוכל שיעור בשמ"ז מפני מים של נטילת. וכמה לער היה לי על זה בסעודות שבת קודם. יום ד' הלא הגענו לעיר קוסא, יו"א הבא בא רשות וילאכו לשלום. יו"ד כלבים באכו לתוכם והבעה"ב עשה לי כבוד ביותר. עד שכמה נשים היו באות לבית הגביר שהין מעוברות ורלו לראות אותי והיו כלבות באלוכות ומרחוק רואות אותי ואכי איכי מרגיש. והייתי מטייל בשבת באלר שם עם הגביר והרגשתי שהנשים היו מאחורי ולוקחות שולי בגדי מאחרי בכחת וקלות לנשק אותם ומעולם לא ישבו הנשים בשלחן כ"ל. אך בענין המאכלות אין להם דרך ארץ כלל וכלל כי לא כח"ס אלהים דרך ארץ. וכבר הייתי אומר להם הדרך ארץ הוא מטבע פסול באלס. ושם היה הרב ר' אברהם טייב והיה מתבודד בעיון אפי' בדרך. והיו לו כמה תלמידים רבנים וחכמים. והרב ר' יוסף זרקא חכם וסופר וחסיד ונקי ולדיק והיו לו כמשים תלמידים. ומהם חשובי המעייכים ומגדולי תלמידיו חתנו ר' יהושע ור' אברהם קטן הפרנס ור' יעקב מעארק וכולם היו אהובים לי ולמדתי עמהם. וכן עם כמה וכמה ת"ח אפשר כמאה ת"ח שלמדתי ונשאתי עמהם ונשאתי חן בעיניהם. ולפי מה ששמעתי היום יש קרוב לשלש מאות ת"ח בתוכם. וגם ראיתי נערים בני י"ד שנה המייכים וחריפים קולעים אל השערה. אך כל עסקם הוא בש"ס ומוהרש"א וחידושי ושיטות רבני אשכנז וקלת בלשונות

אור ד' הלכתי לבקר להגאון ר' שאול ובני הגאון ר' שאול הנז' וחתניו רבנים. באופן שמכל הצדדין שלשלת יוחסין. והסבי' לי פנים הרבה והראה לי ב' לשונות מג"א אחד שתמה עליו בספרו והב' שלא כדפס והשבתי לו תיכף ומיד ועשה לנו כבוד גדול וביום ה'' ז' ברכות והלכנו לבית החתן ובאו הפרנסים ושאלו לשלום. ואח"כ הלכו הם להתפלל מנחה ואנחנו הלכנו לבית הכלה והיינו בבית אחת יחידית וגם בא הרב שלם ולא הסבי' לי פנים, ובא החתן מבית הכנסת וקם הרב הנז' וכיבד לחזן גומ"ץ ועבר מנגד פני ולא עשה לי שום פרכים ונכנס תיכף לפנים בלי שום איחור וכבוד ובירך ברכת אירוסין וז' ברכות והראו הטבעת ובכל זה לא ראה פני ואח"כ עבר לפני משם מאחריו ועשה כבוד גדול לפרנסים ואני באחור ויצא תיכף ורכב בשאלייא"ה והלך, ואני נשארתי מלא בושה כי כמעט הי"ל בזיון. ואח"כ באתי ברגלי לבית וחמתי בערה בי, ובערב שלח לבנו לומר לי שהי' רוצה לבא אצלי בליל', ואמרתי לו שאני הולך להגבי' ס' יצחק עקשיירה די מאטוס שהוא אהובי והלכתי שם אחר מנחה שהי' חול': יום ה' בא לבקר הגאון ר' שאול ושאל שאשלח לו ברכי יוסף והי' לי ממנו כבוד גדול: ליל מוצאי ש"ק א' סדר בשלח הלכתי אצל הרב שלם והיינו שם בכבוד ולויתי שתבא שאלי"ה והלכתי בה לבית:

ביום

ביום א' בא אצלי הרב שלם לבקר והרא' לי אהב' ואני כבדתיו כבוד גדול ובלילה טרם הליכתי אצל הרב הנז' הלכתי לפריזידינטי ומסרתי לו כתב השליחות. יום ב' בשבת התחלתי לבקר הפרנסים והייתי הולך בשאליא' וכלם כבדוני כבוד גדול. והיו שואלים לי על המארקיזה מפארין והייתי מספר להם ענייני הגוים שעברו לי בפארין והי' פלא בעיניהם:

ליל מוצ"ק א' יתרו הלכתי לבית הרב שלם עם הר"א זאבי הי"ו והיינו שם כשתי שעות והותר בד"ת וסיפירים, ליל ב' בא הרב שלם אצלי וישב כג' שעות, ליל ג' הלכתי לבית ר' משה אלואירים אחי סי' שלמה מבאיונה ואחוי בנו ר' יוסף חתן הרב שלם ועשו לי כבוד גדול, ומשם הלכתי לבית הר' שלם והי' לפניהם סוגיית המניח דעביד אינש דינא לנפשי'. ואני תכף כשישבתי אמרתי להם לשונות המש"ל והב"ח ומוהרימ"ט ח"א ותשובות הרשב"א וכו' ויהי לנס:

י"ג אדר התעניתי תענית אסתר אבל הייתי מעוך וכתות ביום פורים שלח ה' שלם פאן אישפינגאד"ו גדול מאד ופורטוקאלים ולימונים. ואני שלחתי לו מיני מתיקה מתחשובים. וסי' מדינה וסי' מוסקיטה שלחו מאכל חלב ויין ומתיקה, וסי' ר' דוד הכהן שלח חומש חמשה חלקים מכורך יפה שנדפס מחדש זה שמו ט"ז סופר:

יום

יום ש"ק ע"ו אדר הלכתי לבית הרב מהר"ר שאול ס"ו
אשר הזמין אותי לסעודה ג' וקבלני הרב ובנו וכל
בני ביתו בכבוד גדול. והלכו להתפלל מנחה בבהכ"נ אשר
לו שם והלכתי עמם והעלני לס"ת ואח"כ סעדנו בביתו.
והרבנית אשתו שניה וכלתה אשת ר' ליב ס"ו בשלחן. והיו
שם כמה למדנים וגם ר' ליב הירש ואני ברכתי בהמ"ז
ועכבני הרב הנז'. ואחר ערבית באנו לביתו ומלאנו שם
שלחן ערוך, ועליו בנין כשתי אמות דמות חצר המלך
ומרדכי יושב בשער המלך בלבוש פרסי וכילה ובירה ובה
אסתר על המטה ואחשורוש והמן נופל. וחוץ לבירה זו מלך
אחר ברחוב והמן תלוי. ומסביב כל הבנין בעלי מלחמות
מקיפין. וכמה ציורים נאים למראה בגוונים שונים. וכל
זה עשוי מסוקאר לבד בחכמה גדולה. ושוה זה כעשרים
קיקיני לרוב המלאכה. וכמדומה שזהו דורון ששלחו להרב
איזה קציני׳, וכל השלחן מלא ממגדים פירות כבריתן
וגבינה וכתוב בה כשר ופסח ודוגמה קשואין בחומץ הכל
מסוקאר: באופן שהי׳ שלחן מלכים והתחילו לבא למדנים
וחשובים והי׳ הרב מדבר ד"ת. וגם אני הצעיר דברתי אשר
חנן אלהים את עבדו. ובאו מיני זמר ועמד בתוך זה אחד
הריקים ועשה דמות דרוש ועשה דברים בלה"ק בחרוז
מלוכלך, ואחר איזה שעות עלה הרב עמנו למעלה וסעדנו
שם סעודה גדולה. אך אני נזהרתי כי לא הייתי יכול לאכול
כלל

כלל ונדוחק אכלתי מעט פת ועוף, והבהמ"ז כהן הרב לס"י חדא ואמר ברשות הרב המופלא הגאון המפורסם בעה"ב וברשות החה"ם שד"ר, ואחר ברהמ"ז ירדנו למטה ובאו מיני זמר אחרים יפים. ושלח הרב והביא שאליאה ובאנו לבית קרוב לחצות. ומצינו שם הרבה אנשים ונשים במיני זמר ובתופים סיעה של בעלי פרצופין מרקדין ומשתוללין ועוד באו כמה מינים בפרצופין חגרים ותורקים וכמה מינים. ותכף קמתי ועליתי לישן וסי' לי לצער מהאילטואמנא שעם שנזהרתי מ"מ הייתי מצטער קצת וישנתי אחר חצות הרבה, וביום הייתי ברוע האילטואמנא ונמשך איזה ימים שלא הייתי בטוב:

ליל ב' ויקהל ח"י אדר הייתי אצל הר"ב שלם שהלכתי בעל כרחי שהייתי חלוש המזג:

יום ד' שמעתי בת קול מנהמת והעיר נבוכה מסיבת ירידת הרוחים בלונדרים. ואמרו שהפסידו הגבירים הפסד מרובה בזה. ועוד היו שתי שברונות מגוי וישראל משך ש' אלפי פלורינים וכל העולם הגיע אליהם הפסד. וס"י אהרן קאפאדום לקה בכפלים, ומחמת ערבוב זה לא נ"יסה עמי דבר בענין הסליחות ועוד היו קצת מפקפקין ומתרעמין יש על שלא בקרתיו ויש על שזה שנים במות החכם יצחק בן דאנא די בריטו שלחו אחרי על ידי פקידי קושטא ברן לעה"ק ירושלם ולא רציתי לבא. ואח"ז הזמינו להרב

להרב מהר"ח אבואלעפייא ז"ל כשם"י בשאלוניקי. ואחר שכתן להם דיבור הלך לאיזמיר. וכמלא באותו פרק הרב שלם שבא להדפיס ס' שיכה הלכות ולקחותו. כי הי' להם לבזיון שסירבנו לבא אללם. ועתה איזה עפל עורר את חכיתו בטענה שאח"כ הייתי במלרים וים שלא הוטב בעיניו דברי האגרת הדפוס ואמר שהם משבחים אותי שאכי חלקתי' ולא נכון שיהי' הם שבח. ובפרט שאומרים עלי דיוינו וזה ר"ל אלהי ולא יכון וכזה וכזו. באופן שבשמעי את כל זאת ולראות הענין משמחם גדל לערי והסחורת חזרה לשהירותה ועברתי רוב השבוע בלער תכמה טעמים:
ליל א' תס' פקודי מוס"ק כל הלילה היו פוסין ברחובות שמחה ופרליפין ושטייות בשביל פורים כאלו שעיר שלהם בפרקום גדול ברחובות קרית. ורובם אשכנזים שים באמסטרדם יותר מן' אלף נפשות מאשכנזים. והעיר חירות והם לוקחים החירות יותר מדאי כאלו הם המושלים ומלכי ארץ דבר פלא:
ביום כ"ז אדר הלכתי עם ס"י בן דכא לבקר לגויס. בריטאנו. איבילזמאן. קארלו פירכאכדו. וכתנו לי כבוד גדול וביותר איבילזמאן וכתן לי ד' ליטרי גיקולאטי לתיותו עשוי בביתו:
כ"ט אדר שבת קדש הייתי בבית ובליל שבת קדש הייתי סך וזעף מאד:

מעגל טוב

ב׳ כיסן סייתי אצל ס״י יצחק בן דנא ואסף סיעה גדולה כי״ד נפש קרוציו ואוהציו. וסיינו שם כג׳ שעות מעלה עשן ועי ולחם הקלוקל ואביזריה. וסייתי מדבר בענייני א״י ומאמת המיכים ועניינים שוכים. וא״ל נר לי עליכם שאם תחשבו שכ״ז גוזמות ושקרים איך תחשבו כיראי ה׳ ות״ח. ואם תסברו שהוא אמת מדוע לא יקרע סגור לבבכם ויהמו רחמים. וכי תאמרו שהזמן בוגד אליכם. למה לקומידייאש ותענוגים לא הקמצו. וביום הלכנו עם הפאדריכוס ורוצים לא קבלוני: ג׳ ניסן בלילה הלכתי להגאון מוהר״ר שאול ה״ו ודברתי על האשכנזים וראיתיו מלומן וקר:

יום שבת קדש ס׳ ויקרא דרש הרב שלם בבהכ״נ ספרדים ובסוף הדרוש הקיץ להזכירני לי ולשליחותי בגמר. ואלמלא ה״י פ׳ בשלה ה״י עושה תועלה קלה. אך נראה שזה ה״י מוכרח לפנים משום כתב הבא לו יום ה׳ משרי לבאות פקודי קושטא המזרזים אותו ע״ד זה:

שבת הגדול הייתי סר וזעף על שלא עלה בלב שום אדם לקרוא לי בליל פסח ואנכי הרגלתי באיטאליא רבים לוחמים אצל מי אשב וכאן אין קול ואין עונה אפי׳ ברמז: ליל פסח עשינו הסדר יחידים ובאמת שלא הייתי כל כך בטוב. אבל לא דברתי הלילה והייתי בענין הסדר בינוני. וביום באו לבקר איזה רשותים נער יכתבם: יו״ב

שבן

של פסח הלכתי אני לבקר לרבנים וקלה אחוזים וכן יום יום מחם״מ. וגם הרב שלם בא לבקרני בחם״מ והיה יום סגריר ושלג ובא בתוך קאליאה: ליל ש״ק ז׳ של פסח לא הייתי בטוב וגם היום הייתי בשחורה וכמעט רוב המועד לראות ענייני רק ומלונן. כי הגביר ס״י אהרן קאפדום לרוב עסקו וגם שהפקיד י״ד אלף פלוריני״ם באקאפיונים כתרשל מהגביה, ויש כמה שהקפידו שלא דיבר להם ובפרט ס״י יצחק גוטייארה הלכתי לבקרו ומפיו לפידים יהלוכו על ענין הפאדריכום מהתרשלותם ורוע הנהגתם. והוא היה מראה כמתאונן עלי אבל כבר בחנתיו וראיתי כי אין בו אמונה כי אם איש דברים לגנות אחרים, ואחר ליל שבת זכור הצלים עיניו ולא בא אצלי ונתרחק מאד מאד. אף שבאותה הלילה הזמינני לפסח מצעלו בלבו ודיו. אבל בקושטא על ענין הריקולטה אני בלער ומה גם שס״י אהרן כל הפסח הי׳ בכאבים רומאטיזמו ולא יצא. וס״י סואסו א״ל שישתדל וגם הוא חלה את רגליו ולא יצא בפסח, ואני מסתומם אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים בו בטח לבי ונעזרתי יעזרנו על דבר כבוד שמו אכי״ר:

ועוד הייתי סר וזעף על שטיות אברהם גבאי שהוא יצא לילה אחת ושמוך לחלות הלך לס״י אזיזידו ודפק מאד עד שפתחו לו ובא אחר חלות לבית ולילות אחרות הולך ברחוב כמשוגע זועק י״א פת״את י״א רזאק י״א כאפים

מעגל טוב

כמו שעושים הישמעאלים בערביסקאן. לא וחשוב באמסטרדם מה יתרון לאדם שטיות אלו. וגם מרעצתנותו וגרגרנותו למשוך ביין בשרו . ושתה היין שהיה בקנקנים ובדוחק שהספיק לקידוש והבדלה. גם הוא מליץ מן החרכים ושומע מה שמדברים. גם עושה שטיות בבית ה״י אזוידו ובית ה״י בנימין והכל מכאיב לבי ואינו כדאי שאדבר לו קורא אני עליו אם תכתוש את האויל . וגם לפעמים ישיב בעזות. יה״ר שהוא ית׳ יקלר גלותי ויבנה לי בית כאמן וילילכי מזה ודוגמתו כי איכי יכול לסבול לרות מבית ומחוץ. ועל הכל אני מודה לשמו ית׳ ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב :

יום ג׳ סדי׳ שמיני הלכתי לבקר להרב שלם ולתכחותי ה״י אהרן לומברוזו שמתה אשתו ובערב בא אללי הגאון מוהר״ם כר״ו ובנו ה״ו והייכו משתעשעים בד״ת קרוב לב׳ שעות. וסיפר לי הרב הירם מבאלאחוב ששמע מפי מגידי אמת שהגאון מוהר״ר העשיל בשנת ת״ח הלך לווייכא והיה שם אב״ד מהר״ם בעל ווי העמודים ולא החשיב כל כך להרב העשיל. והרב העשיל שאל ממנו פירוש דיבור׳ תוספות ואמ׳ שיעיין וישיב ועיין ולא מלא ידיו והתענה ובכה והתפלל עד שבא לו בחלום אביו הגאון בעל של״ה ואמ׳ לו פי׳ דברי התוספות ולוהו ליזה׳ בכבוד הרב העשיל שהוא נשמת ר״ת . ואח״כ שלא הרב מהר״ם להרב העשיל שיבא בביהכ״נ

בציהכ"נ שלו ועשה לו כבוד וא"ל פירוש התוספות . ונשבע הרב העשיל ברבים שאין זה כי אם שאמרו לו מן השמים . ועוד סיפר כי הרב העשיל היה לומד בהלכה וראה דברי מוהרש"א וכעס וזרק הספ' לארץ . והיה מלעטער איך אומרים על מוהרש"א גדולות ואיך טעה . ויזדמן שם שבא בחור א' ונכנס עמו בדברים עד שהרב א"ל דברי מוהרש"א וענה אותו הבחו' וא"ל אפש' שכוונת מוהרש"א כך הוא . והתבהל הרב שראה שכיון מוהרש"א לאמת . ונשבע שלא לחבר ספר מאחר שאפי' הוא לא כיון בדברי מוהרש"א וזלזל בו וכך יעשו לחיבורו . עוד סיפר שהרב ש"ך רץ ו' שעות לפני העגלה של הרב העשיל והיה מראה לו קונטרים מש"ך בעגלה . והיה אומר לו שטעה איזה טעות ועכ"ז יתמיד . עוד סיפר שהש"ך היה יודע שם הכותב והוא היה מדבר והקולמוס כותב מאליו . ותשו"ה כתב כמה ספרים . וכ"ז שמע מגאונים קשט דברי אמת . ובהא"ג שמעתי שהש"ך היה לו שם המליאה למלות תכף הבקיאות :

ובערב קודש מנחה הלכתי לס"י משה סואסו והייתי שם עד זמן מנחה מבקש ממנו שישתדל בגבית. והוא מתוק מדבש רך בן גדולים ביותר ונחמד :

כ"ו ניסן בבקר בא הר' שלם והיה מישב ג' שעות מספר סיפורי הנהגתו בעיר בילוגראדו. וביום ז"ך ניסן הלכתי לסוחר גדול גוי וידאנאנדי בקאריסא של ש' מדינה

מעגל טוב

מדינה עם ס׳׳ יצחק בואינו די מוסקיטה והלכנו שם וכיבדנו כבוד גדול ונתן לי ב׳ כתבים ריקומינדאסיון ללונדרים וטורין. ושם היו כמה גויות משחקות בקארטין וכשנכנסתי ישבתי בסוף הבית. ובא השוחר שם והסביר לנו פנים ובא גלח אחד אצלנו והיו שואלים בטיב ירושלם ואני הייתי משיב ע״כ טענותיהם וכמדומה שנתקבלו. וישבתי שם כשעה קטנה ובאה הקארוסה וחזרנו לבית :

ליל ר״ח אייר הייתי אצל הגאון מוהר״ם כר״ו ודברנו בענין ס׳ קבלה ומגידים וסיפורי מוהרח״ו זצ״ל מס׳ חזיונות כ״י. יום ב׳ אייר היה יום קשה אצלי שהמעמד הסיבו פני ריקם ע״ד האגרת הבא לשם מקושטא. וגם בראותי אורך הענייכים מהאי״בות ואני בער ולא אדע מה אעשה. רק בטחתי ואבטח בה׳ הוא יוציאני לאורה למען רחמיו ויצליחנו בכל אכי״ר : ביום העשירי לחדש אייר באו ס״ אהרן קאפאדוס וס״ משה די יצחק סואסו יצ״ו הפארנסים (וכלע״ד דאתנא סימנא כחית כלאן עמך ביד משה ואהרן) והיינו מדברים על ענין האשכנזים ולונדרים והסבירו לי פנים יפות : י״ד אייר בלילה הייתי אצל הגאון הנ״ד האשכנזים והסביר לי פנים מאירות. וביום ט״ו אייר הלכתי אצל הרב שלם. יום ט״ז אייר בערב באו הפארנסים והלכנו אצל ועד האשכנזים בקארוסה ונגמ׳ הדב׳ בכי טוב ת״ל. ובא הגאון מוהר״ם שם והלין בעדי ונכתב בפנקס שלכבוד

שלכבוד הרב והפלרתו נתנו . כי בחדש אדר כסע הר"א זאבי הי"ו מכאן שהיה שליח שלהם ולא יש ב' חדשים מנסיעתו . ובאמת שזה חסדו ית' אשר נתן בלבם לשגיב הלכ"ע כל"ח וברוך שכ"ל ומרומם ע"כ ברכה ותהלה :
ב"ש אייר בערב הלכתי לבית ס"י אהרן קאפאדום ובא ס"י משה שואשו ועשינו חשבון מכל ההכנסה וככתב בשפ' הלכ"ע כל"ח. ומיום ג' התחלתי לבקר לאנשי שמעמד וייחום די לה כאסיון ואשר לא כמלא התחלתי לחלק הכתבי' לאות על הביאה: וביום ש"ק ס' בהר אחר תפלה באו רוב הפרנסים לבקרני על שידעו שהייתי נוסע לשלום :
יום א' במדבר הלכתי בקאליסו עם ס"י קאפאדום הי"ו למעמד לתת להם חיכות. ובא הרב שלם לבקרני: יום ב' בא הגאון מוהר"ש לבקרני ובס"ק היום בא ס"י מדינה עם הקארוסה להוליכני לספינה. ושם היו כשלשים בני אדם. והיה לי כבוד גדול מאד. וליווני מאמשטרדם עד האיוא הנחור קלוכימוס :
ר"ח סיון בעיר איוא הלכתי להחזן ר' שלמה סרוקי ומסרתי לו הכתבים ואח"כ הלכתי להרב הגדול החסיד מוהר"ר שאול סג"ל גיסו של הגאון מוהר"ם מאמשטרדם שיש לו אחותו בת הגאון מוהר"ר ליב. והאשה הזאת אמרו שהיא חכמה ולבועה מאד ונותנת מלילה . ופעם אחת כתבה חרוז ושינתה. בחרוז מחי לכי. ואחיה הגאון

הגאון מוהר"ם השיגה בכתב והשיבה היא וקוי ה' יחליפו כ"ח. והחסיד הנז' קבלנו בכבוד גדול. ובערב הלכתי לבק' לשי' משה די פינטו ולהקצין המופלא רבי עוזיה בועז שיש לו פ"ג שנים ובניו גדולי העיר אשר ברכו ה' בבני חיי ועושר גדול ומושל שר וגדול ואחוז בחצר השררה והנו אלי חסד מאד: וכל העיר כולה היא נאה והיא כמו גינה אחת:

י"ד סיון אחר מנחה הלכנו לבארון שיאשו בקארוסה. ושם כמה גבירים קרובים וכבדנו כבוד גדול משלחן מלא מגדים. וראיתי שם ס"ת קטן מלא היסט כפול כתיבה תמה וקלף מבהיק דבר נאה. והיכל קטן ונעם עלו שוה ממון דבר נאה. וראיתי מגילה כתיבה תמה ארוכה פחות מקצר גודל. ובאנו בקארוסה לבית בשלום: ובכל אלו הימים אברהם מכעיסני ובבית לא ישכנו רגליו יום ולילה לא ישבות לנוע על העלים:

ביום ט"ו סיון הלכתי לגאבינטו של פרינציפי. ושם כל מיני שרצים ועופות ודגים וחיות ונחשים ועקרבים ופאפאגאליום לרוב כולם חנוטים. ויש משם שהושמו באגואה פואירטי. גם בהמות גדולות ולבאים מוסרים מהבשר ומלאים עורן בתבן ונראה כאלו הם המדברים. גם כל מיני תולעים ומיני ארבה. ודמות ותבנית פלטין וכמה מיני חכמה ומחלבי זהב וכסף ונחשת. ואבן שואבת גדולה מאד וכמה

וכמה מיני חיות הים ואבנים שפולטת הים מינים ממינים שונים. גם שני אנשים חנוטים ונעשו מומייא. וכמה מיני עשבים וכיוצא כלי מלחמה ויד של עץ שנעשית לחסר יד והיה משתמש בה כמו ידו בכל. ומנעלים של ענק אחד. ואבנים טובות גדולות קצת. דיאמאנטי. רובין. זאפירה. איזמיראלדה וכיוצא יותר משלשים מיני אבנים טובות. וטופאסיו אחד דמות י"ב ליטרין בלי תיקון וכמו רמון קטן ממנו מתוקן שוים כמה טובילים ותיבה ובה כמה מיני בשמים ודמות כמה דברים מהג"ינא. ואיש אחד בזקן מהג'ינא נראה שהוא מדבר. וכמה סידורי עלים עם דמות הקן של כל אחד. וכמה חיות הים ועופות גדולות ככבשים מינים ממינים כולם חנוטים. וכמה מיני אבנים שבטבעם וריקומם נאה והוא טבעם שכך נולדו. ודמות קואדרו אחד מאבן שנמלאת כאטורא. והעופות והדגים יש הרבה מהם. והשרצים והתולעים לאלפים. וכמה עשבים גדולים וקטנים. וכמה עשבים לרפואה ממלכיות אחרות. והאדם מן המומייא הנז' יש לו אלף ותשע מאות שנה. ויש מאלו הענינים כמו ששה חדרים גדולים ובינוניים. וכמה חיות מוסרות הבשר ונשארו דמותם בעצמות שלהם. ודברים שפולטת הים מינים ממינים שונים. ובאמצע איזה חדרים יש שלחן גדול ועליו כמה ענינים שונים ומשונים והכל הם דברים נפלאים. ובתוכם יש מין עץ שנעשה אבן.

באופן

באופן שהכל דברים מופלאים מחוקקים כמגדלים ועליהם זכוכית והפתחים סגורים והכל מתוקן, ובאמת הוא פלא והפלא. והכל מתוקן בסדר' יפה ונאה ונחמד דבר המבהיל ומעט מהנשאר בזכרוני כתבתי. ועל כל דבר קטון או גדול אפילו שרלים קטנים ותולעים בכל אחד יש כייר קטן מאחד כתוב שמותיו. באופן שלגבי זה החדר של פאדובה הנז"ל הוא כקוף בפני אדם ומה דמות יערוך לזה:

ביום ג' לס' בהעלותך הלכתי לבית הרב ואוא היה ישן בחדרו והמשרתת שקילתו. וירד ונפל מהמדרגה ולעק לעקה גדולה והיה לי לער וברוך ה' שלא אירע לו היזק. ועוד היה לי לער ביום זה שקבלתי כתב מאמשטרדם שביום שבועות היה הרב שלם מדבר לכל הבא אליו ראיתם לפי' על שלא לקח עלתי לא הלליח כל כך. וגם דיבר הרבה בענין אחד לדיבא שאמרתי ואיזה דברים עוד עלי בתורה. ואני כעניתי משמוע. דמ"ם עלי שאמת אחו ואני בער ולא אדע. אך מ"ם שלא הלכתי בעלתו לא דיבר כוונה שלא יעלני, עוד כלטערתי שאיבדתי המעות שהנחתי בגורל. ועוד שבא לי כתב מלונדרים שלא רלו לתת פ"ק וכלטערתי. המרא"ם ירחם עלי ויעיב אחריתי כי"ר:

יום א"ך סיון נסעתי לרוטרדם עם ר' יחזקאל ור' משה לעקן ור' שמעון זימיר: יום כ"ו סיון עשו לי טיול והוליאו כמעט לי זהובים בטיול זה בשבילי והכל בשמחה רבה

רבה. והוא פלא ונסים גדולים. שבאורך בשיותי פה אין דובר אלי ואורו קראו ובנסיעה כתבו דוקאדו אחד. ועתה הפליאו לדבר ולפזר ולתת, גם ר' משה שפריגר אמר שהוא הרויח בלוע י"ב אלפים מהברכה שברכתיו באורך. וגם בחג כשבאתי שהייתי אצל ר' אייזק סג"ל ליידן ועלה על לבי לברך אשתו בנסיעתי. אמר לי שהיו ט"ו שנים שלא נתעברה ולא אירע לה שום ספק עיבור. ומעת שברכתיה עתה היא בספק מעוברת. וז"ם אל תהי ברכת הדיוט קלה והן הן מפלאות תמים דעים. אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי. אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. ה' יגמור בעדי ה' חסדך לעולם מיא"ת :

יום ו' תמוז ב' שעות קודם חצות נסענו בדיליז'נ'סא והיינו הולכים כל הלילה וכל היום עד ז' שעות אחר חצות שהגענו לשלום בפארין. ובא מוסייו פ'אברי והלכנו לבית קרובתו ועכבני ד' שעות. והראה לי הוא וקרובותיו פנים יפות מאד ורצו שאוכל שם עמהם. ואני אמרתי איני אוכל כי אם ביצים צלויים על ידינו ונתרצו. ואני אמרתי לגוי הנז' שיאמ' לי במה מאמין. וא"ל בה' א"י. וחקרתי בזה ונראה בעיני שכך הוא, ואמרתי לו א"כ בבקר ובערב תאמר פסוק שמע ישראל ותקיים ז' מצות והזהר משיתוף בכל אופן כי אם יחוד גמור לה' א"י. וקבל ואמר שלא יתפלל כי אם לה' א"י. ובצואי פעם

מעגל טוב

ראשונה א"ל ס' אברהם וידאל שאתפלל על המלכה שתתעבר וזה ד' חדשים שנתעברה וא"ל מוסייו פ'אברי ראה שתפלתך עשתה פירות. והשבתי לא בצדקתי אלא בזכות אבותי ז"ל :

י"ד תמוז הלכתי עם מוסייו פ'אברי לבקר קונטי מאליבוש. ונתן רשות וכתב לי לשומרי ספרי כ"י מהמלך אשר בביבליאוטיקה שיתן לי ס' כ"י להעתיק והלכנו שם ולקחתי כימוקי רי"ר על החומש. והוא פלא לקחת ספר משם אפי' בדפוס וכ"ש כ"י מהספרים של מלך : ואח"כ באותו יום היה לי לער כי ס"ה אברהם גראדין בבורדיאום שאלני מהו להוליא אשתו בגט על כרחה. והשבתי שאסור ואמר לי שאתן לו בכתב. וכדי שלא לסרב כתבתי דאשה ראשונה לכועס ובלי מום ויש לו בנים ממנה אסור לגרשה. והדברים מגיעים לשואל פיגוע"ו שרלה לגרש אשתו והיא איכה רולה בגט. ומשה אבוקאטו שלו סיפר טענות ובכלל הביא דברי וכתב זה האיש הוא שליח לקבל מעות לעניי א"י. ושלחוהו מפני שהוא נאמן אבל לא מלד חכמתו. וזה שכתב הוא בשביל מעות או שהוא לא ידע בענייני הדינים כלל. וזה שאומר איכו מליין מקום ואינו בכל התלמוד. רק שאמרו בהגדה כי המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות ואין למדים דינים מהגדה. והאריך בזה והדפיס הכל וחילק לכל הפארלאמינטו. והיה כל זה

בעלה

בעלת ליפמן קלמיר ססוא פרופיסו״ר מסועבס אחת. וכלוס עמסס רבא מבורדיאוס וסוא פק״ר. ר״ת פיגוע״ו קלמי״ר רב״א. וסי״ל לער מאד על סנכתב וכדפס וזס ילך לאמסטרדס לוכדריי״ס בורדיא״ו ר״ת אב״ל. יס״ר סיסיס לכפרת עונותי ולא יוסיפו בני עולה לענותני. וגס סייתי בלרס גדולס לראות הולפתו סל אברסס גבאי ואין אפי׳ יוס א׳ סאינו מלער אותי. ובאמת אס באתי לכתוב עניני אברסס סיס לריך קונטרס גדול אכל אברסס. ואני חס על איבוד זמן וגס סלא לכתוב כל גנותו וס׳ יודע כי לר לי אפי׳ בזס. אבל זאת אעסס לפנותי לעריין ודאגס בלב איס יסיחנס, לכן במקלי״י עברתי בבוא דוא״ג וס׳ סטוב יכפר בעד כי״ר :
ב״ו תמוז בא אלי סי׳ אליס פירפיגייאן ואחרים עמו וסביאו קארוסס וסלכתי עמסס לסוחרי סגויס סגדולים סהבאתי לסס ריקומינדאסיון. וקבלוני כולס בסבר פניס יפות וכבוד גדול ת״ל :
יוס י״ד אב סידיד סי׳ אברייאני סיס בקדחת סלישית וסייתי בלער גדול, וביוס סגי׳ בא סרופא מוסייו ראסע וסביא גלא עמו. וסיס רסימס בידו כמו כי סאלות לסאול אותי ולא כמלא סוס אדס. וסיו סואלים בלסון לרפת ואני מסיב קלת בלרפת וקלת באיטאלייאנו באופן ססייכו מבינים זס את זס. וסגלא סיס לו נחת רוח מתסובותי כפי סנסמע :

יום ב' אלול אחר חצות ב' שעות הלכתי לבית המיניסטרו הגדול של המלך על ענייני חוץ האיסטאדו ונתתי לו האגרת של מאדאמה אדי לנכדתה אחות מלך צרפת לואיס ע"ז והיא נשאת לבן מלך טורין פרנציפי די פיימונטי. והיא בשדה רחוק כמה מילין, וקבלנו בסבר פנים יפות ואמ' שהוא יתן לה. ומדי עוברי ראיתי הרחובות והשווקים של טורין יפים ומתוקנים. גם הפאלאסייו של המיניסטרו הוא כחמד. ומצד אחר יש המיניסטרו הגדול של האיסטאדו וכל ענייני המלכות סביב. ויש למלך כנישה משיכלו לשם. ובעד החלונות ראיתי קצת מהגארדיין של המלך מתוקן ויפה. ובחזרתי לביתי נעוף וכתות וקצת חולה הי"ל לער והייתי עיף ויגע. ובלילה לא הייתי בטוב ולא יכולתי לקום לתפלה. וביום זה בא האינבאשאדור לצרפת לבקרני עם משרתיו מפני ריקומינדאסיון של קונטי מאליבוס מפארין. והיה כבוד גדול ליהודים שהוא במקום מלך לצרפת. והוא חשוב מאד פה. אי משום גדולת מלך צרפת מלך אדיר. ואי משום שבנות מלך סארדינייא שהוא פרינציפי די פיימונטי ובוק סאסיא נשואות לאחי מלך צרפת מוסייו קונטי די פרובינצ"א אי מוסייו קונטי די ארטואה. ואחות המלך היא כלתו נשואה לבנו פרינסיפי די פיימונטי יורש עצר. וגם אשת המלך היא ממלכות צרפת. וגם כל גדולי השוחרים והבאנקירים כולם באו לבקר בכבוד גדול אף שאני

שאני לא הלכתי לשיותי קלת חולה . ושי אמלא תוכחות לבני עמנו . כי הן בעון הגוים והשרים מכבדים יות' מהם . וגם ערכתי לפניהם סדר הגדלות וחמן שהייתי בביאה ראשונה שעשו לי כבוד גדול ונדבות היחידים ומתנות לי . ועתה אדם לא זכר . וחדשו כמה פרקים בהלכות קמילה . ובורחים מהשליח שלא יהיו תחת אהל אחד אוי להם . וכזאת וכזאת הרחבתי הדברים תרי ממאה מדברים שבלב :

יום יו"ד אלול בא רץ מעיר מוכקאלוו ושלחו ג' סיקיני . ושלחתיו פעם אחרת וכתבתי בכייר קטן בלשון הזה, יחידי מוכקאלוו . מאד נלטערתי על אומץ לבבם אשר לשעבר שלחתם ע"ז ועתה בתוקף הלרות שלחתם שלום תחת שלום רגזה ארץ ותדעו כי יש אלהים בישראל שלא יהיה לכם . ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר . ע"כ נוסח הכייר קטן . ומע' החכמים כתבו להם בתוקף גדול והם פרעו הרץ . ושלחו ח' סיקיני במחילות . ולהורות מה הפרש יש בזמן הזה לזמן שעבר . אשריהם ישראל מגן אבות עזרם ומגנם :

יום י"ד אלול מוש"ק הייתי בכאב שכיים ועכ"ז הלכתי לבהכ"נ. ובא אבריהם גבאי בבית כדי שאוליכהו עמי אחר שהיה כמה שבועות שהלך לדרכו וליערני וסוף דבר לא רציתי לראותו ולא נתת לו כתב . כי ירא אנכי ממדותיו הרעות והלך :

מעגל טוב

שנת תקל"ח כ"ח אלול הגעתי לפיסא מהסליחות ובאתי לבית חמודי ס' רפאל וסיה יחיד וברכתי שהחיינו ואחר איזה שעות נתתי לו ספר תפלה אמשטרדם חשוב הכי ויכילייאכוס דובלה שאינו בנמצא ורידומיקה עם מי ריח וב' פאלוליטו"ם מסי ואחד משלי עץ דידאל של כסף ואביזריה. וקשה לבן של עלם מלרפה. ועוד שאר דברים כהנה וכהנה:

יום כ"ח אלול נסעתי בבקר מפיסא לליוורנו עם ס' אח"ל יל"ו. ובא לקראתי ידידי הגביר חתני ואחר באו האהובים ס' פירידאם וס' מירארדה וס' אברהם יהודה פאר"ו בקאליסים ונשתעשעתי עמהם. וסעדתי אצל בתי. ובקרתי להגביר ס' מיכאל יל"ו ולהגבירים ס' פראנקי"ם ה"ו. ובלילה נתעלסתי באהבים עם ידידי ואוהבי אחי וריעי אנשי חסד ס' גבריאל וס' יעקב פירירא יל"ו. והיינו כל הלילה מתענגים. והגברת החסידה אמם והגבירות כלותיה שלחו דורונות ושוחכים לס' רפאל יל"ו. ביום אחר תפלה באתי לפיסא והבאתי הדורונות ובזמני האזן. גם שלח ידידי ס' יעקב ב' טבעות ונתפרסמו הדברים לטובה ולברכה:

שנת גדו"ל יהי"ה כבו"ד הב"ית הז"ה היא שנת תקל"ט. ביום ז' חשון ברביעי בשבת סדר והיה ברכה הגעתי לפרק הכינם את הבתולה הכבודה והצנועה מרת רחל תנ"ח

מצ"ח בעיר פיסא . יה"ר שיהיה בש"ט ובמזל לו"ע לאורך ימים ושנות חיים ועושר וכבוד ובריאות וזרע קדש . ונזכה לעלות לא"י בישוב והשקט ובטח מרוב כל כש"ו :

שנת תקמ"ג י"ב כסלו בא לי כתב מידידי בני הקטן יל"ו מטראבלים ומיכה ידעתי עי"כ מהגעתו לשם ושכנשא לו גם שביליאתו מן הספינה נפל כולו לים . רק שתפסוהו בבגדו בתוקף ברוך פודה ומציל . שנה זו בשלים אמלעי מחדש אלול בא בני ידידי ואור עיני ה"ר אברהם הי"ו מתוכם יע"א ללאזאריטו לשלום. שנה כלבים דרשתי בישיבת הג' המ' ס"י מיכאל יל"ו :

שנת התקמ"ה שבת הגדול בבקר היה לי קרירות והלכתי להתפלל . והיה לי תאוה לקטנים אך עלרתי שהתחלתי ברוך שאמר . ואחר קדושה הלכתי ולא הייתי יכול להטיל מים וישבתי בלער עד אחר קדושה מוסף ובאתי לבית והייתי בלער ואח"ז הלכתי לדרוש ודרשתי שעה וחלי בלער . ואח"כ קודם מנחה באתי לבית בלער והתפללתי מנחה וערבית בלער . ט' ניסן ליל א' כמעט לא ישנתי והייתי בלער וכאב בקטנים ע"ף ע"ף כל הלילה וכל היום עברתי לרה גדולה עד שבעה"ר לא התפללתי כי אם בדוחק גדול קריתי ק"ש עם תפילין רש"י . אך הקב"ה ריחם עלי ויכולתי להתפלל מנחה אשרי ועמידה בדוחק ובחפזון דמלריים והייתי מלטער' כל השבוע אך לא כיום ראשון .

ומים

ומים משורש די אלטיאה היו עוזים לי מאד שתכף העבירו הכאב : ליל התקדש חג כאסף הס׳ אלאייוליס הי״ו ועפס עמנו כמנהג . והייתי אוע׳ ב׳ גרגירים בפסקות ראשונות של הגדה . ולא עלרתי כח לדרוש ולתור כמנהג . וברוך ה׳ שלפי העוזר עלי היה רחמים פשוטים בב׳ לילות הפסח . ומיום ראשון לא הכחתי כמעט שום אדם ליכנס אללי ואפי׳ הקרב הקרב בדוחק היה רואה פני והולך . ובעה״ר מיום א׳ עד יום ח׳ של פסח לא שמעתי קדיש קדושה וברכו . ויום ש״ק ח׳ של פסח אכסתי את עלמי והלכתי ליסיבה בכתף וקודם ס״ת ילאתי לעשות קטנה וחזרתי ועשיתי פתיחה ההיכל ועליתי לס״ת וקודם ההפטרה ילאתי והלכתי למנחה יום ש״ק יו״ט ב׳ :

ח״י כיסן אור ב׳ בתחלת הלילה בה״ם בא בכי חר״א הי״ו מארבי״ל והיה באיספייאג״ה עד יו״ד בבקר . ועבר בים לרה מרוח סערה . וביו״ד בלכתו ללאזאריטו שלא כזה של קאפיטאן כהפכה מרוב הרוח וכמעט שלא מתו כלם אך אחד מהם נטבע . וגם ליל ה׳ מהסערה נשברה האנקורא והוא היה בלאזריטו . ברוך ה׳ על הללתו ועל הגעתו לשלום הודו לה׳ כי טוב כל״ח לאל המושעות רוב ההודאות . שנת תקמ״ה כ״ו כיסן ברכתי ברכת החמה ת״ל . וכבר ברכתי פה ליוורנו ש׳ התקי״ז. שנת תקכ״ג י״ד אב חליתי מאד ומ׳ יום לא התפללתי ביסיבה . ועברתי לרות הרבה וע״פ הנס התענ׳יתי כפור הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו :

שמע טוב

מפי ר' משה אזולאי ז"ל שאחר פטיי מ"א הרב ר' ישעיה ז"ל נכנו מניחו המטה של מ"א הכזכי שהיתה המטה עלמה של מ"ז החיד"א זלוק"ל . ובראשה היתה מחופה בעם של כסף וחקוק בה אותיות חיד"א . ועל המטה עלמה היה חקוק ג' תיבות אלו . יעל"ץ הסד"ה וכ"ל . אמר ר"מ הנז' דבתיבות אלו רמוז שם קדוש שהוא טוב להללחת הדרך . והגנב מכר המטה הנז' לגוי אחר. והקונה היה שואל עליו דבר גוזמא, ור"מ לא רלה ליתן לו וכשארה המטה ביד הגוי . ואח' עבור שנה ויותר קרא הגוי לרמ"א כר"ו וא"ל הילך המטה שלך, וא"ל רמ"א תאמ' לי כמה כתת עליו ואני אתן לך, והשיב לו הגוי איני רולה שתתן לי מאומה, וכתן לו המטה בחנס, והוא חיי"ב ·

עוד ספר רמ"א הנז' ז"ל שהרב חיד"א מר זקנו כלב"ע ביום שבת זכור יי"א אדר, ובשנת התר"ג ביום ע' אדר נעשה לו נס גדול שנפלה עלית הבית והכל נשמך על עמוד קטן מאחד דבר אשר לא ישוער, והבנאי' נשאר משתומם ברואות זה הפלא, ואמר שבודאי בא מלאך והניח ידו על המפולת כדי שלא תלך יותר ותשאר שם, והיה פלא גדול חוץ מהטבע מה שכילולו כל בני הבית , וזה היה ב' ימים קודם הייארלייט של הרב מ"ז ז"ל ואמר שבודאי זכות הרב מ"ז הגין עליהם :

עוד אמר רמ"א הכה' ז"ל שסיפר הסדי"ר כמוהר"ר דוד יקותיאל הכהן ז"ל שהוא מהת"ח הזקנים שבעה"ק ירושלים ת"ו שהרב מ"ו חיד"א זלה"ה בבחרותו היה עושה בירושלים סיגופים עצומים כדי להשיג השגה, ובאו לו בחלום לאביו הרב רבי זרחיה זלה"ה שישלחנו לבנו מירושלים כי הפי' מתקנא ממנו על רוב קדושתו מסיגופיו והוא בסכנה ח"ו, ומאז הסכים לשלחו לעה"ק חברון וכתיישב שם בחברון ת"ו זיע"א :

וסיפר לי ידי"ן רב חביב"א כמוהר"ר אברהם חי מוספפיא כר"ו שכל זה שמע מפי רמ"א ז"ל ככדו של הרב חיד"א זלוק"ל בהיותו באנקונא יע"א בשנת התר"ד, וראה בביתו ספרי קטן מחידושי הרב ר' ילחק ז"ל אביו של הרב חיד"א ז"ל ושמו זרע ילחק, גם ראה ס' שבר יוסף כ"י והוא ממש מ"ש בס' חומת אנ"ך שבכראה שאח"ך חזר בו וקראו חומת אנ"ך, ועוד ראה ס' חדרי בטן כ"י ע"ש הפרשיות בהלצה דרך מוסר וע"פ אותה ההלצה היה מפרש הפסוק והמדרשים ועוד ראה ס' עט רלון כ"י קטן ג' ד' רמזים ע"כ פרשה עד ס' מקץ, ועוד קונטרס קטן נקרא העלם דבר כמו ק"ן השגות על הראשונים, ועוד ס' רוח חיים כ"י י"ע דרושים ע"ש ס' אהבת דוד :

גם סיפר לי ידי"ן הרב אחי"ם כר"ו הנזכ' ששמע מפי רמ"א, ז"ל כי מ"ו החיד"א ז"ל דרכו היה להתפלל ערבית

בכל

בכל ליל מוש"ק בביתו במכין, והיה הוא עצמו החזן כדי להאריך בנעימה ברכו את ה' המבורך לעולם ועד בניגון שמאריך בנעימת ברכו בליל מוש"ק הוא סגולה להצליח כל השבוע וא"ל שכן היה נוהג מר אביו ר' ישעיה ז"ל והוא ג"כ כן אחריו :

ועוד א"ל כי הרב מ"ז החידא ז"ל מנהגו בערב פורים קודם מנחה או אח"ך להטיל לקופה של צדקה ג' חצאי פאבלי' זכרון למחצית השקל שהוא מטבע יותר מה' קראנטאני וא"ל שכן היה נוהג מ"א ר' ישעיה ז"ל :

ועוד א"ל הרמ"א ז"ל שהרב מ"ז החידא ז"ל לא ישן כמה שנים על המטה אלא על הקנאפ"י דרך עראי בעלמא . וא"ל שגם ביום השבת לא היה ישן שהיה אומ' דהשינה בשבת הוא דוקא לת"ח הרשומים :

ועוד א"ל שדרכו של הרב מ"ז ז"ל להפרים מעשר מכל ההכנסה שהיה לו, והי"ל כים מיוחד לזה וכתוב עליו מעשר, והיה מחלק המעשר הזה לעניים ב"פ בשנה פעם קודם פסח ופעם קודם סוכות, ותכף כשהיה נכנס לו איזה דבר, בתחלה היה נותן חלק המעשר בכים המעשר ואח"כ נותן השאר בכים אחרת , וא"ל הרע"א שאחר פטירת הרב מ"ז ז"ל מצאו כים המעשר, וגם א"ל שמ"ז ז"ל הניח קרן של אלף ות"ק מאלירום בליוורנו ביד ס"י לומברוזו כדי שמהריוח שלהם יפרעו יו"ד ב"א שילמדו בכל יום

יום כל ימי עולם ח"י פרקים למנוחתו, וכן עשה הגביר הנז' כמה שנים אלא שבעה"ר אח"כ נשבר ולא נשאר זכרון כלל, ועוד היום בכל שנה ביום פטירתו מתועדים כמה ב"א בישי' ק"י פירלא ולומדים כל הזוה' כו"כ דפים לכל אחד, ועתה נתמעט ועכ"פ מתועדים בישיבה הנז' ומחלקים
ספי' בית מנוחה שתיקן הרב ז"ל :

ועוד א"ל הרמ"א שמ"א ר' ישעיה ז"ל היה לו מגילה קטנה שכתבה הרב ר' ישעיה זקן זקנו של הרב חיד"א ז"ל וידי"ן אחי"ס ראה אותה קטנה מאד וכתיבה יפה. ושנה א' גנבוה מביתו אחר ערבית ליל פורים, והרב ר' ישעיה ז"ל נצטער מאד ע"ז וכמעט היה בוכה, ובאותה לילה חלם עם מ"א ז"ל שראה שהיה בא אצלו ונותן לו המגילה והקיץ בשמחה. ואמר לב"ב דעו שהיום ודאי יבא המגילה לביתי וכן היה, שקודם תפלה בא ק"י חיים עלמיא בבית ר' ישעיה וא"ל ידע כי אמש אחר חצות לילה בא יהודי א' לדפוק על ביתי והקילכי מסכתי' והביא המגילה בידו, וא"ל שכל הלילה היה לער בקרבו בתכלית שהיו מלערים אותו, ואמר בודאי שזהו על עון גזל המגילה. לכן עשה עמי חסד ותכף תחזיר אותה לבעליו וכן עשיתי והוא פלא זיע"א :

ועוד א"ל הרמ"א ז"ל שאביו ר' ישעיה ז"ל היה מלטע' שלא היו לו בנים כי מתו, וכשנתעברה אשתו אמנו.
אמר

אמר לו אביו הוא הרב חיד"א זלה"ה שבעה"ש שבן שיולד לו יקרא את שמו משה ויחיה. שמשה היה שביעי לאברהם, וכן היה והוא היה רבי משה אזולאי ז"ל שהיה ז' להרב ר' אברהם אזולאי בעל ס' חסד לאברהם זלוק"ל, ועוד א"ל הרמ"א ז"ל שאביו של מר זקנו ה' חיד"א ז"ל שהוא הרב ר' רפאל יצחק זרחיה אזולאי זל"ל היו ימי חייו פ"ג שנים, וכן בנו הרב מופ"ה מוהרח"א זל"ל היו ימי חייו פ"ג שנים, וכן בן בנו שהוא ר' ישעיה אזולאי זל"ל שהיה ש"ן בעיר אנקונא היו ימי חייו פ"ג שנים זיע"א, וידי"ן רב רחומאי א"ח טוב מוקאפיי"א נר"ו אמר כי זה רמוז בפסוק כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. כי ב' תיבות יחי"ה האד"ם בגי' פ"ג בדקדוק וש"י :

וידי"ן רב אחי"ם נר"ו מצא בכ"י הקדושה של הרב חיד"א זלה"ה עצמה שכתב כי בס' ההל"ח רבו ז"ל היה בתונס. ורבו ז"ל היה מספי' להרב הגדול כמהר"ר יצחק לומברוזו ז"ל על הרב חיד"א ז"ל שבאותו פרק היה בן י"ד שנה והיה מספר בשבחו, כך סיפרו לו חכמי תונס להרב חיד"א ז"ל בס' התקל"ד כשהלך לעיר תונס עכ"ד. וכיון שבס' הל"ח הי"ל להרב ז"ל י"ד שנה כמלאת שנולד בשנת תפ"ד, וידוע שהרב ז"ל נלב"ע ש' תקס"ו נמצא כי שני חייו היו פ"ב שנים. ונכדו הרמ"א ז"ל אמר כי שני חייו היו פ"ג שנים, ואפש' שהוא מכוון למ"ם הרב ז"ל כנז"ל

שמע טוב

כנז״ל, ושנה א׳ נבלעה בין השנים כמ״ש בענין זה בכ״מ :
ובתו של הרב חיד״א ז״ל שמה שרה כשם אמו של הרב ז״ל שהיתה שרה, כמש״ה ז״ל בריש ס׳ דבש לפי.
כי היתה דב״ש ר״ת דוד בן שרה ע״ש בד״ק, ובתו הנז׳ היתה נשואה עם גביר א׳ בליוורנו :
זה ספ׳ הזכרון שה׳ אינה לידי מכתי״ק עצמה של הרב חיד״א זצוק״ל, מסדר הנהגתו וקדושתו בשליחותו. שהיה כותב בפתקאות להיות לו לזכרון ולהוסיף בקדושתו, זיע״א :
שנת התקל״ד השלמתי חק לישראל רובו ליל הו״ר ומיעטתי הדיבו׳ מר״ה ועד מוצאי יוה״כ נזהרתי שלא לשתות אפי׳ מים בלי סוכה ושלא לישן חוץ לסוכה, התעניתי מער״ה עד יוה״כ, התעניתי קצת ימי הו׳ בשבועות שמפ׳ וירא עד וארא, קריתי רש״י מקהלת ושיר השירים וקצת ש״ע וקיצו׳ שמ״ג, קריתי אור החיים מפ׳ אחרי עד פ׳ שלח, ה׳ שבע השלמתי הכ״ד, ליל שבועות בלאזריטו קריתי מגן אבות להרשב״ץ איכה רבתי כלו, חק לישראל רובו עד ראה מחשון נזהרתי כל יכולתי באכילת בשר בחול, וזמן הרבה גם מתבשיל בשר :
שנת מורשה קהל״ת בש״ד. בשני לילות של ר״ה בכל לילה קריתי כל התהלים קודם שינה, וביום כל יום פעם אחרת, אור הו׳ ד׳ תשרי התפללתי. וגם אור א׳ ו׳ תשרי

השרי ובש"ד התעניתי מערב ראש השנה עד יוה"כ וכל מזונות שאכלתי מר"ה עד עיוה"כ בכונת אכילה מיעטתי הרבה הדבו' מר"ה עד מוצאי כפור. קריתי פרקי תשובה מהח"י וקצת פרקי כפו', קריתי בכפו' תהלים ושתי אדרות, קריתי מכילתא גירסא, קריתי פרקי סיכות מהח"י, ליל הו"ר בש"ד, עשיתי התיקון לא שתיתי אפי' מים חוץ לסוכה, השלמתי שערי קדושה, קריתי ברכת אברהם לרא"ב קריתי ארחות לדיקים ח"ב וח"י מחנוכה, בליל ג' ויחי עד ליל ז' לא שתיתי מים, מיום ג' ויחי חזרתי לקרות חק לישראל.

קריתי פי' ההגדה להרשב"ץ זלה"ה :

שנת וזכרתם את כל מלו"ת ה' בש"ד ר"ה למדתי בלילה וביום תהלים שתים שהן ארבע. התעניתי מער"ה עד יוה"כ. קריתי מנהגי מוהרי"ל מתשובה עד חנוכה. קריתי פרקי ימ"ת מהח"י וג' פרקים מכפור, מיעטתי הרבה הדיבו' מר"ה עד מולאי יוה"כ, קריתי כשלים מס' כונות הכדפס, בימ"ת כתתי לדקה וממון למאו' למנוחת אבא מארי ומ' אמי וכו', ליל כפור קריתי תהלים ואדר בקדש, וביום כפו' ג"כ קריתי תהלים ואדר בקדש, קריתי אגדות ירושלמי שבס' יפה מראה, בסוכות קריתי חמד אלהים, לא שתיתי אפי' מים ולא ישנתי חוץ לסוכה בש"ד, ליל הו"ר בש"ד קריתי כ"ג דפין תיקוני הזוה'. השלמתי תרגום וד"ה ומד"ר מפ' ויצא ע"ם ואדא, קריתי עין ישראל ומסכת חגי'

חס"י. בפוריי קריתי פ" מגילת אסת' ע"ז שבע נעשיתי סנדק באלנקונא לבן ס" שמואל עלמיא ויקראו שמו חיים יוסף דוד קריתי רוב חק לישראל ח"א, קריתי ס' התורה לרש"י כ"י. התעניתי ערב פסח, ספרתי בליי"א מ"מ עד הבקר, ליל שבועות הייתי כמנהגי ועבלתי בבקר ז"פ שהייתי במיחוש במעי ושיכי ולא דברתי בלילה כלל. ועליתי לס"ת ביו"ד הדברות וקריתים בק"ק איספאנמי שבעיר פירארי"ה, וממי פסח עד ע' שבועות קריתי מד' רות רבה ועברתי רוב ספ' חלק בני יהודה בס"ד. אסרו חג של שבועות בפירארי"ה הייתי סנדק לבן שלמה משה קאבאלייירו ונקרא חי"ד, אב הייתי במכתובה קריתי ס' רב עמרם כ"י. עברתי ס' דרך ישר להר' ישעיה מגלו ז"ל שנדפס שנת של"ו :

שנת תקל"ז בס"ד. בימ"ת למדתי' ו"פ תהלים וס"א מזמורים. התעניתי מער"ה עד יוה"כ. מיעטתי הרבה הדיבור' מר"ה עד מולאי יוה"כ. בימ"ת כתתי לרקח ושמ"ל למכוחת א"א ומ"א וכ"ב ומ"ו וכו'. ליל ויוה"כ קריתי ב' אדרות. בסוכות קריתי קלת חמד אלהים. קריתי מד' בחידוש להר' ז"ל, לא שתיתי אפי' מים חוץ לסוכה אך סעודת יום אחד בבית מפני הגשמים. וכן שינה קלת מפני הגשמים ומלבערי ליל הו"ר ויום הו"ר בס"ד מיעטתי הדיבור'. וקריתי שכחת לקט, י"ב טבת השלמתי מד' סוחר טוב בס"ד, גם הייתי סנדק לבן שלמה פראנק"ו די אלמידה' אור שבועות

לא

לא נתנמנמתי כלל ולא דברתי כלל, וקריתי הסד' והכ"ד ואדרא זוטא ומאמרים וקלת חידושים ועבלתי בבקר. ועליתי לעשרת הדברות. וביום לא דברתי כלל. וקריתי קיצור סמ"ג ואבות דר"ן ומ' כלה ומ' סופרים. ואד' רבה וזוטא. ופרשת השבוע וילקוט רות ואזהרות. יו"ב קריתי ילקוט משלי עד סי' י"ב. קריתי מנורת המאור ע"ם כר ד' בס"ד. קריתי חק לישראל ע"ם במדב'. פתיחתא דאיכא רבתי. נחמו קריתי י' הדברות בפירינלי. וכל השנה נזהרתי מאכילת בשר בחול בס"ד:

שנת לראם יוסף ולקדק"ד כז"ר אח"ו קבלתי בל"נ. להזה' מגאוה וכעס ביותר. ליזה' מירקות ותולעים. ליזה' מלה"ר וכ"ה ושקר וגילוי שבחיו ומחנופה ולילכות ועלבות ואכילה גסה. לדקדק בחשבון השליחות עבר ועתיד. ובחשבון המסרת וכל מי שיעסוק עמו. לפרוע חובות מלרים וכו'. לעשות עם אחותי ובני הי"ו לדקה בכל יום. לימוד זכירות לשמה ואמת, זהירות בתפלה וברכות ותפילין. השכמת בהכ"נ. מן הכעלבים ואינם עולבים. ק"ש שעל המטה ולקבל סדר ד' מיתות וזהירות בה ביות' ולפשפש במעשים. להתמיד בלימוד מוסר וגירסא. להרחיק הרהורים ביות'. לדון לכף זכות לבקש אופן לעבול בעס"ק. לקבל השליחות בכל היכולת; לכתוב לבני ולבנותי הי"ו. להתפלל עליהם ועל כל אשר לחם. לסדר תכתיבות. ללמוד זוה':

שבחי הרב חיד"א זלה"ה

עוד שמעתי מפי מגידי אמת שבהיותו הרב חיד"א זלוק"ל קודם הולך בשליחותו בערי פראנסיי"א בימי החורף הגיעו על שפת נהר שוטף. והוא יושב בעגלה של סוסים ואלו שם כמה עגלות אנשים אחרים עומדים שם שלא היו יכולים לעבור הנהר מיראתם שהיה בתוקפו וגבורתו שטף מים רבים. והיה סכנה ליכנס בתוכו. וכשבא הרב בעגלתו עמד העגלן שלו גם כן שנתפחד ליכנס בנהר שישתכנו הם והסוסים. בה שעתא הזכיר הרב ז"ל מה שהוא ידע. ואמר לעגלן תמשיך דרכך ותכנס בנהר ולא תפחד. והעגלן ביודעו את הרב וקדושתו סמך על דבריו ונכנס תוך הנהר ועברו הנהר משפתו אל שפתו עם הסוסים והעגלה בנחת ולא בצער. וכל שאר העגלות העומדים שם המה ראו כן תמהו. והיו מספרים זה הפלא שעשה הרב חיד"א זלוק"ל זיע"א:

עוד שמעתי מפי מגידי אמת. שפ"ה ליוורנו יע"א שהיה דר באכסניא של ס' פירירא נ"ע. והיה לו משרתת בביתו שהיתה רגילה להוליך לו הקאפ"י בכל בקר לחדרו מקום לימודו. ולפעמים שהיו באים איזה גבירים וכדומה לבקר הרב ז"ל או בעבור צורך אחר. כבר היה מצוה ועומדת שתוליך קאפ"י לכל היושבים עמו. וקודם שתוליך לו הקאפ"י היתה מגלה מן החרכים בחדר הרב לראות אם יש איזה איש אחר או אנשים עמו כדי להוליך להם הקאפ"י כמספרם.

ויום

ויום אחד הלילה כמנהגה ורחתה עוד שלשה אנשים יושבים עמו. והכף הלכה והביאה ד' כוסות של קאפ"י ונכנסה אלל הרב. וישא עיניו הרב וראה והנה ד' כוסות בידה. אמר לה מה זאת עשית. למה הבאת יותר. השיבה לו אדוני השלשתי מקודם וראיתי ג' אנשים יושבים עמך, ולזה הבאתי להם ג"כ כמלותיך. א"ל אשריך וטוב לך שזכית לראות. ואמרו שנראה מפעולותיו שהיה בא אליהו אללו ונשמות לדיקים להגיד לו תעלומות חכמה זיע"א :

עוד שמענו שפעם א' הפליר בו אהוב א' שיגיד לו שלשה נומירום שיולאים בלוטיריאה. והרב לא רלה באומרו שלא יכול. וברוב הפלרתו א"ל. אני נותן לך כתב חתומה בתנאי שלא תפתחנה עד אחר שילא הגורל. וכן עשה ונתן לו כתב חתומה. ויהי אחרי לאת הגורל פתח הכתב ומלא הה' נומירום שילאו כולם כסדרן. ונראה שאחרי התישבו בליוורנו הוסיף על קדושתו עשר ידות ממה שהיה מקודם בהיותו בשליחותו נע ונד בטלטולא דגברא קשה. כמו שנראה ממ"ש הרב בעלמו בס' מעגל טוב זיע"א :

עוד שמענו שפעם א' איש אחד פשוט ביקש מאת הרב ז"ל שיתן לו כתב ריקומינדאסיון לשבחו ולפארו כדי שילך לסבוב בשליחות לעלמו. והרב ז"ל היה מתעכב מליתן לו. יען ביודעו ומכירו שאין בו ריח תורה. וכילד יכתוב לו מה שאין בו ויסמכו על דבריו. עד שהפליר בו הרבה.

וברוב

שבחי הרב חיד"א

וברוב ענותנותו לא יכול לשיבו ריקם. וע"כ שלא בטובתו
כתב לו כתב במס' שבחי"ם. אך חכם בחכמתו חשב איזה
דרך ישכון אור. למען יבין החכם שקורא הכתב רמז הרומ"ז
על האר"ם. להכיר את האיש ואת שיחו. וכתב בתוך שבחיו
כ"כ גדלה מעלתו. שאלו היה בימי אלישע לא היה עומד
השמן. ויקח האיש הכתב הנז' מהרב ז"ל והלך לו בשמחה
רבה. ובכל מקום שהיה הולך היה מתעטף בטלית של ת"ח
והיה מראה להם כתב הרב ז"ל. ובעבו' כבוד הרב היו
מכבדים אותו בלי נסות אותו. עד שנכנס בעיר אחת
שהחכם של העיר היה חכם לחכימייא ברמיזא. ומהכרת
פניו ענתה בו והכירו שלא היה בו ריח תורה. אמנם היה
תמה מאד בראות בידו הכתב של ריקומינדאסיון של הרב
חיד"א ז"ל המרבה בשבחיו. עד שחזר על המקרא לקרוא
בטוב הכתב ולדקד' בלי הרב, וראה בתוך דבריו דברי פי
חכם חן. באומרו אילו היה בימי אלישע לא היה עומד
השמן. שמעולם לא נכנס ולא ניתן שבח זה לשום חכם.
והיה מעיין בזה עד שהבין דעת הרב כי שם רמז לו שהוא
כלי ריקם שלא כמלא בימי אלישע. ושחק וכתבו לו איזה
דבר שלא לביישו מכל וכל וילך לו אל ארצו. ע"כ המעשה:
עוד היה מעשה בהיותו הרב ז"ל בליוורנו בא שליח אחד
אשכנזי ושמע הרב ז"ל דשאני שומעניה של השליח
הנז' והיו מרננים אבתריה. ולזה הרחיקו הרב ז"ל ולא היה
מסביר

מסביר לו פנים . והשליח הנז' נקיט ליה בלביה על הרב ז"ל וכתב לרבני אמסטרדם שטנה על הרב ז"ל באומרו שרוב לימודו של הר' היה בס' חמדת ימים שהוא שבאוי אללם. וזה חרה להם ויתמהו על הרב ז"ל תמיהא גדולה . ורב א' מעיר אמסטרדם שהיה אהוב נאמן של הרב ז"ל הודיעו להרב זה השטנה שכתב עליו השליח הנז'. והשיב לו הרב שלא היו דברים מעולם . ולו יהיה כן, תדעו שאם אני אהבתי חמדת ימים. השליח הנז' אהב חמדת לילות. וד"ב :
עוד שמענו שבהיותו הרב חיד"א ז"ל בעיר פיסא יע"א הביאו לפניו תינוק א' בן ח' חדשים לברכו שהיה מטע חולה. והסתכל בו הרב והתחיל ללמדו אל"ף בי"ת על הסדר. ואח"כ לאפך תשר"ק וכו' וכן ע"ז הדרך ג"פ. והתינוק היה עונה אחריו כמוהו . ואח"כ א"ל פסוק אחד ולא השיב התינוק. והרב ז"ל טפח בידו על מצחו ויאמר לאמו שאהו והוליכהו . ובלילה בחצות הלילה נפטר אותו תינוק . ואחר ימים בסעודת מילה שהזמינו להרב ז"ל . והיו מתווכחים הגבירים עם הרב ז"ל על דבר עיכוב ביאת משיחנו . ואמר להם הר' ז"ל יותי' ממה שאנו רוצים ביאתו המשיח זהו תאותו . אבל עונותינו מעכבים אותו . ומזמן קרוב נולד המשיח פ"ה ובעונות הדור נפטר בקטנותו . ותבינו שהיה התינוק הנז"ל :
עוד שמענו מעשה נורא ונפלא שלעת זקנתו אשר היה

שבחי הרב חיד"א

בק"ק ליוורנו בא אליו אדם א' חשוב והוא כהן בקובלנא על אשתו לאמר לו כי נסתרה אשתו עם איש אחד . והגאון הרב הנז"ל עם דייני העיר המובהקים היו יושבים שם . ויאמ' הרב אשר כפי מלות התורה מוכרח הוא לגרשה . ולא יכלו הדיינים להתאפק ובפרט כי היו קרובים להאשה הנ"ל ורצו לחפות עליה. ויאמרו לו להרב ילמדנו רבינו מאין לו מקור דין זה לשפוט בלא עדים אין זה אלא דברי נביאות . ולא בשמים היא . ואם נעשה דין ומשפט עפ"י רוח הקדש ילא ח"ו משפט מעוקל כי בעוה"ר אין לנו בזמה"ז לא כהן ולא נביא אלא דברי חז"ל עפ"י ד"ת הקדושה . והגאון הנז"ל לא השיב להם מאומה . אך אמר פעם שניה להאיש בעל האשה שמע בקולי וגרש את האשה הזאת . וכראותם כי לא ענה אותם דבר וילכו לקרובי האשה אשר היו נכבדי העיר הזאת ויספרו לאם את כל הענין ומה שיאמ' הרב ז"ל . וילינו עליו את כל העדה . וכשמוע הרב ז"ל את דברי ריבות האלה . ותהי עליו רוח ה' וישלח ויקרא את האשה ותבא אליו לבית העליונה אשר שם היה חדר לימודו ובית תפלתו. וכראותו אותה ויקם מכסאו וילך להארגז אשר בו היו מונחים ספרי תורות ויקח ס"ת ויקרא באזניה פרשת הסוטה בטעמי הנגינות. ויהי כהפכותה שכמה ללכת ויקרא עליה הרב ז"ל בקול רם אם לא שטית וגו' ואת כי שטית וגו'. וכאשר שמה רגלה

שבחי הרב חיד״א

רגלה על המעלה הראשונה לא הספיקה לרדת עד שפניה נהפכו לירקון ועיניה בלטו וכל הכתוב בפ' סוטה נתקיים עליה ולקול צעקתה אשר צעקה בקול מר באו הדיינים והרבה מאנשי העיר לראות את המחזה הנורא הזה. ויבהלו מאד ויקראו הוציאו את הארורה הזאת ושמטוה שלא תטמא את בית רבינו. ויאמרו איש אל רעהו עתה ידענו כי איש אלהים קדוש הוא ודבר ה' יהי' בפיהו אמת· ומעת הזאת יראו לגשת אליו ויקר שמו מאד לאיש מופת זיע"א :

ע"כ השיגה ידינו מעט מזער מכת"י הרב חיד"א ז"ל ומה ששמעה אזנינו אחד מני אלף משבחיו ונפלאותיו וקדושתו והנהגתו. יה"ר זי"ע ועל כל ישראל אחינו אכי"ר :

תם ונשלם

[illegible]
12 Ja 17!
[illegible]